

Збірник наукових матеріалів
ЛІІ Міжнародної науково-практичної
інтернет - конференції
el-conf.com.ua

«ОСІННІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ»

25 вересня 2020 року

Частина 1

м. Дніпро

Осінні наукові читання, ЛІІ Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. – м. Дніпро, 25 вересня 2020 року. – Ч.1, 80 с.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами доповідей ЛІІ Міжнародної науково-практичної інтернет - конференції «Осінні наукові читання», 25 вересня 2020 року, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua

Адреса оргкомітету:
21018, Україна, м. Вінниця, а/с 5088
e-mail: el-conf@ukr.net

Оргкомітет інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, наукові керівники.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

Економічні науки

<i>Босенко Б.Г.</i> ЗМІСТ І ОСОБЛИВОСТІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ.....	5
<i>Ветрова Н.Г., науковий керівник Ліганенко І.В.</i> ВИЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ЩОДО УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНОЮ КУЛЬТУРОЮ У ЗВО	7
<i>Гой В. В., науковий керівник Химич І. Г.</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В Україні	10
<i>Гончаров В.В., Субот С.О.</i> ПРОБЛЕМИ ПО ВРЕГУЛЮВАННЮ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ЩОДО ПОЛЕЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ СМУГ	12
<i>Лазарева О.В., Горгоц А.О.</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ВЛАСНИКІВ ЗЕМЕЛЬНИХ ПАЇВ	15
<i>Лазарева О.В., Гориславська В.В.</i> ДЕРЖАВНА ЗЕМЕЛЬНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	18
<i>Зазуля Л.М., Бенько І. П.</i> ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ “РИНОК” ...	22
<i>Лазарева О.В., Кузнецова М.Д.</i> РОЗВИТОК ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ	27
<i>Лазарева О.В., Волик Т.Г.</i> ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ	30
<i>Нечаєва І.А., Подакова Г.Ю.</i> ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ WELLBEING З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ В УМОВАХ КРИЗИ, СПРИЧИНЕНІЙ ПАНДЕМІЄЮ	33
<i>Христофоріди К.Й.</i> УКЛАДАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ КОНТРАКТІВ ТА ЇХ РОЛЬ У МІЖНАРОДНО-ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ ..	38
<i>Шанаро К.Ю.</i> ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМ БІЗНЕСОМ...	43

Політичні науки

<i>Глизнер С.В.</i> НОВЕ РАЙОНУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	46
---	----

Філософські науки

<i>Кулакевич М.А., науковий керівник: Борейко Ю.Г.</i> ЕКУМЕНІЧНИЙ ДІАЛОГ, ЯК ЗАПОРУКА МІЖКОНФЕСІЙНОГО ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	50
---	----

Юридичні науки

<i>Гориславська А.С.</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИТОРІВ В Україні	53
<i>Лука С.В., Деркаченко Ю.В.</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ З ЧИСЛА УЧАСНИКІВ АТО/ООС	58
<i>Перерва А.О., науковий керівник Щербина Є.М.</i> ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА НОТАРІУСА.....	64
<i>Пилипчук Є.Ю.</i> ЗАЛУЧЕННЯ ЕКСПЕРТА НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	68
<i>Халімон В.Ю., Щипанова О.О.</i> МІСЦЕ АДВОКАТУРИ В СИСТЕМІ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	74

ЗМІСТ І ОСОБЛИВОСТІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Босенко Б.Г. (BOSENKO B.H.)

*студент кафедри
міжнародного бізнесу та економічної теорії
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

Розвиток корпоративного управління є важливою і актуальною проблемою теорії і практики сучасного менеджменту. Втім наразі не існує єдиного визначення корпоративного управління [2].

Порівнюємо погляди різних вчених.

С. А. Орехов і В. А. Селезньов, вважають що є відмінність в таких термінах як «управління корпорацією» і «корпоративне управління», вони вважають, що корпоративне управління є вищим рівнем управлінської діяльності, ніж оперативне управління [3].

На думку А. Д. Радигіна й Р. М. Ентова вважають, що корпоративне управління включає в себе як діяльність ради директорів, так і вищого менеджменту самої компанії [4].

В. В. Долинська тлумачить корпоративне управління як врегульовану нормами права систему, організаційних і майнових відносин, за допомогою якої корпоративна організація зможе реалізувати, представити і захистити інтереси інвесторів, а найголовніше в першу чергу самих акціонерів [1].

Л.А. Глушкова визначає зміст корпоративного управління як контроль і моніторинг з боку власників за діяльністю менеджменту кредитної організації до досягнення нею встановлених цілей.

Порівнюючи між собою і узагальнюючи погляди дослідників проблем корпоративного управління, необхідно зробити висновок про те, що корпоративне управління є не якимось окремим інструментом, а являє собою складну багаторівневу систему взаємопов'язаних елементів – підсистем.

У широкому розумінні, корпоративне управління об'єднує всі аспекти відносин як всередині самої компанії, так і її відносин із зовнішнім світом, з її фінансовими і нефінансовими зацікавленими особами. Воно вміщує у себе як зовнішні, так і внутрішні сторони діяльності компанії, що потребує координації сукупності відносин між органами управління, акціонерами і державою.

Виходячи з цього, мають бути визначені ключові аспекти розвитку і вдосконалення теоретичного осмислення і практичного використання корпоративного управління водночас як:

- системи взаємодії стейкхолдерів – зацікавлених сторін організації;
- процесів визначення й втілення управлінських рішень;
- механізму захисту інтересів інвесторів і акціонерів;
- моделі управління і контролю.

Література:

1. Долинская В. В. Акционерное право: основные положения и тенденции. М.: Волтерс Клувер, 2006. 736 с.
2. Корпоративное управление: история и практика [Электронный ресурс] — Режим доступа : https://www.cbr.ru/sbrfr/archive/fsfr/ffms/ru/legislation/corp_management_study/index.html — Дата звернення: 10.09.2020.
3. Орехов С. А. Теория корпоративного управления: учеб.-метод. комплекс / С. А. Орехов, В. А. Селезнев. М.: ЕАОИ, 2008. 216 с.
4. Радыгин А. Д. Корпоративное управление и защита прав собственности. Эмпирический анализ и актуальные направления реформ / А. Д. Радыгин, Р. М. Энгов. М.: ИЭПП, 2001. 289 с.
5. Jeffers, E. Corporate governance: Toward converging models? / E. Jeffers // Global Finance Journal. - 2016. - No 16. - С. 47-49.

ВИЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ЩОДО УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНОЮ КУЛЬТУРОЮ У ЗВО

Вєтрова Н.Г.

магістрантка Придунайської філії ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

м. Ізмаїл, Україна

*Науковий керівник **Ліганенко І.В.***

к.е.н., доц.

Анотація: У цивілізованих країнах світу приділяється надзвичайна увага моралі й етиці у сфері освіти і науки: моральність і етична поведінка є головним стрижнем існування і діяльності університетів і підґрунтям їхньої місії. Багато університетів США, Західної Європи та інших країн світу мають свої «кодекси етики» - документи, створені самою університетською громадою, котрі встановлюють морально-етичні норми і правила поведінки. Такі кодекси високо шануються як у США, так і у всьому світі.

Ключові слова: професійна етика, академічна поведінка, корпоративні цінності.

Положення про професійну етику Американської асоціації університетських професорів. Асоціацію було утворено в 1915 році з метою сприяння свободі наукових досліджень і формуванню фундаментальних професійних цінностей і стандартів вищої освіти. Асоціація допомогла вивести американську освіту на високий рівень, запропонувавши нові стандарти та процедури, котрі позитивно вплинули на якість освіти і свободу наукової думки.

Університет Конкордія – це великий урбаністичний англомовний заклад освіти Канади, який знаходиться у Монреалі. Він був заснований у 1974 році, складається з двох студентських містечок, у яких навчається приблизно 39230 студентів на 180 бакалаврських та 70 магістерських та докторських програмах.

Кодекс канадського Університету Конкордія розроблено для всієї громади університету (членів правління, адміністраторів, викладачів і студентів) з метою встановлення відповідних норм поведінки. Кодекс визначає

стандарти академічної поведінки та загальні ідеї і принципи, спрямовані на створення цінностей і норм, що формують певну модель поведінки. У свою чергу, ці принципи визначають критерії оцінювання тонких етичних питань, таких як, вибір предмета наукового дослідження, інтересів і зобов'язань

На основі прийнятих загальною громадою університету принципів було розроблено чіткі правила. Студенти та професура не повинні займатися плагіатом, незаконно витрачати фонди. Вони повинні викривати теперішні чи потенційні конфлікти інтересів матеріально-фінансового характеру. Декотрі з цих правил внесені в офіційні документи університету. Якщо виникає суперечка щодо етичності чи неетичності поведінки, необхідно керуватися загальними принципами, зазначеними у цьому Кодексі, однак вони не є підставою для дисциплінарних заходів чи санкцій. Етичні кодекси не матимуть особливої користі, якщо слугуватимуть тільки обмеженню та покаранню. Вони повинні сприяти більш уважному та відповідальному ставленню до повсякденних ситуацій і проблем. Цей Кодекс розроблено з метою сприяння, а не заборони чи стримування вільного обговорення етичних питань, зокрема таких, що вимагають роздумів, суджень і критики [1, с. 41].

Якщо сформулювати загальні стандарти і положення щодо утворення та застосування корпоративної університетської (академічної) етики, то головними можна вважати наступне:

1) Співробітник ЗВО розділяє місію університету і в професійній діяльності співвідносить свою індивідуальну місію з корпоративною. Корпоративні цінності стають його особистими переконаннями.

2) Основним принципом, яким керуються всі співробітники ЗВО, є взаємна пошана, що базується на діловій етиці, справедливості і чесності у стосунках як усередині колективу, так і з партнерами університету.

3) Співробітник ЗВО дорожить діловою репутацією університету, формує його гідний імідж у професійній діяльності, публічних виступах, особистих бесідах [2].

4) У здійсненні ділової активності співробітник ЗВО чинить позитивні дії, що забезпечують рівність можливостей у професійній і особистісній

самореалізації для всіх, незалежно від соціального статусу, віку, статі, національності, релігії.

5) Співробітник ЗВО підвищує рівень професійної майстерності, опановує іноземні мови, сучасні інформаційні технології, вивчає вітчизняний і зарубіжний досвід для досягнення високих результатів у роботі.

6) Співробітник ЗВО повною мірою використовує свої сили і здібності, що є основою процвітання університету (ЗВО), приносить кожному працівникові моральне задоволення і матеріальну вигоду [3, с. 16].

7) Співробітник ЗВО забезпечує конфіденційність отриманої інформації, ніколи не використовуючи її на школу ділової репутації університету або для цілей особистої вигоди.

8) Співробітник ЗВО не чинить дій, котрі шкодять інтересам університету.

9) Співробітники ЗВО поважають приватне життя колег, не допускаючи будь-якого втручання в нього.

10) Працівник ЗВО піклується про своє здоров'я, про підтримку оптимального психологічного стану, працездатності, й також про оточуючих. Гармонія у житті сприяє поширенню естетичної і екологічної культури колективу університету (ЗВО) [4, с. 11].

Отже, стандарти та положення, котрі формулюються у вищезазначених документах, покликані втілювати вищезазначені принципи у життя. З іншого боку, ці стандарти та процедури мають сприяти відповідальній етичній поведінці та відданості цим принципам усіх, хто пов'язаний із цим закладом освіти. Щоб дії керівництва сприяли формуванню і зміцненню корпоративної культури, керівники мають бути послідовними у своїй поведінці. Люди дізнаються більше про корпоративну культуру із поведінкових реакцій керівництва і членів колективу, котрі вони спостерігають і аналізують, піз із вивішених на стіні гасел або задекларованих принципів організаційної політики. Корпоративна культура передається через зворотну реакцію керівника у відповідь на дію працівника. Послідовність у реакціях керівництва відіграє основну роль у підтримці певних культурних норм у ЗВО.

Література:

1. Cameron Kim S., Quinn Robert E. Diagnosing and Changing Organization Culture, Addison-Wesley Publishing Co, 2009. 320 p.
2. Корпоративна соціальна відповідальність 2005-2010: стан та перспектива розвитку. URL: <http://www.svb.org.ua/publications/ksv-2005-2010-stan-ta-perspektivi-rozvitku> (дата звернення: 22.09.2020).
3. Карамушка Л. М. Психологічні основи управління змінами в освітніх організаціях: навчально-методичний посібник. Біла Церква: КОПОПК, 2008. 76 с.
4. Яблонскене Н.Л. Корпоративная культура современного университета. Журнал университетское управление: практика и анализ. 2006. №2. С.10-15.

УДК 334

Економічні науки

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

Гой В. В.,

студентка факультету економіки та менеджменту

Науковий керівник: Химич І. Г.

к.е.н., доцент кафедри економіки та фінансів

Тернопільський національний технічний

університет імені Івана Пулюя

м. Тернопіль, Україна

В Україні зростає кількість пенсіонерів, водночас зменшується кількість працездатного населення, а, отже, зростає фінансове навантаження на людей, які працюють. Недержавні пенсійні фонди в довгостроковій перспективі змогли б вирішити дану проблему.

Недержавні пенсійні – це фінансові установи, які працюють тільки у сфері пенсійного забезпечення. Основним принципом роботи є добровільна участь громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень. Фонд залучає пенсійні внески вкладників, інвестує кошти для їх

збільшення та захисту від інфляції, здійснює пенсійні виплати учасникам за рахунок накопичених пенсійних активів [1, с. 260]. Тобто головна ціль такого фонду – додатковий дохід для осіб пенсійного віку, які здійснювали пенсійні платежі протягом життя до недержавного пенсійного фонду.

Закон України «Про недержавне пенсійне страхування» було прийнято ще в 2003 році, проте тільки недавно почали функціонувати недержавні пенсійні фонди. Сфера недержавного пенсійного страхування залишається слаборозвиненою. В Україні до недержавних пенсійних фондів залучено приблизно 5% працюючого населення. Система недержавного пенсійного страхування не може ефективно працювати з декількох причин.

Перша причина – це недовіра до недержавних пенсійних фондів з боку населення. В Україні спостерігається недовіра до фінансового і банківського сектору через економічну і політичну нестабільність, як наслідок, населення не бажає вкладати кошти в банки і небанківські установи, а також недержавні пенсійні фонди. Також незацікавлені у недержавних пенсійних програмах роботодавці.

Другою причиною є недостатній рівень дохідності пенсійних активів. Реальність дохідність деяких недержавних пенсійних фондів є меншою за рівень інфляції. Також є значні витрати на функціонування самих фондів.

Причинами також є неврегульованість окремих питань законодавчої та нормативно-правової бази щодо діяльності ринку недержавного пенсійного забезпечення, низький рівень фінансової спроможності громадян і низький рівень проінформованості населення з питань особливостей функціонування недержавних пенсійних фондів.

Для розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні необхідно:

- стабільна економічна і політична ситуація в державі;
- вдосконалення законодавчого регулювання та нагляду за діяльністю недержавних пенсійних фондів;
- інформування населення про функціонування і результати діяльності недержавних пенсійних фондів;

- розробка державних програм із стимулювання діяльності недержавних пенсійних фондів;

- підвищення рівня прозорості діяльності установ.

Недержавні пенсійні фонди мають значний потенціал до розвитку. Із зазначених причин на сьогодні він все ще залишається нереалізованим, як наслідок, частка цих установ є незначною на сучасному фінансовому ринку.

Література:

1. Федина В. В. Особливості діяльності недержавних пенсійних фондів на фінансовому ринку України. Концептуальні засади менеджменту та фінансів в умовах глобальної нестабільності. С. 259-262. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/3755/1/3961_IR.pdf.

УДК 332.3

Економічні науки

ПРОБЛЕМИ ПО ВРЕГУЛЮВАННЮ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ЩОДО ПОЛЕЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ СМУГ

Гончаров В.В.,
старший викладач
Субот С.О.

студент 2м юридичного факультету
Сумський національний аграрний університет

Полезахисні лісові смуги в Україні знаходяться в критичному стані. У більшості регіонів це стало можливим через використання місцевими мешканцями лісосмуг для своїх потреб, так і через відсутності власника, користувача. Велика часина полезахисних лісосмуг із – за великого терміну їх використання втратила свої функціональні властивості. Крім того з роками площі сільськогосподарських угідь збільшувалися, а нові лісосмути ніхто не насаджував. Не слід забувати, що полезахисні лісосмути виконуючи свої основні функції по захисту ґрунтів, покращенню врожайності сільськогосподарських культур.

Тривалий час існує невизначеність щодо використання полезахисних лісосмуг. Земельна реформа з роздержавлення земель сільськогосподарського

призначення, яка відбулася в Україні так і не спромоглася розглянути питання використання земель під лісосмугами. За даними Кабінету Міністрів України[1] 70% лісосмуг залишилися без власника і більша їх частина зазнала деградації і втрати своїх функцій. Проектна документація стосовно лісосмуг практично відсутня, за виключенням проведених робіт по занесенню лісосмуг природо – заповідного фонду в Державний земельний кадастр. Значний період полезахисні лісосмути відносилися до земель лісогосподарського призначення, в період роздержавлення земель велика їх частка не мала господаря, вони були нічийними. Законом України від 10 липня 2018 р. № 2498-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрощення в Україні»[2] врегульовано питання надання у постійне користування або в оренду земельних ділянок під полезахисними лісовими смугами, які обмежують масив сільськогосподарського призначення, а також визначено правовий статус полезахисних лісових смуг.

Однією з основних проблем є відсутність комунікації між усіма суб'єктами процесу управління полезахисних лісосмуг. Наявність вказаної документації дає можливість отримати лісосмугу у власність. Право власності на земельну ділянку забезпечує створення комунального підприємства і закріплювати лісосмути у постійне користування.

Опитування проведене Всеукраїнською асоціацією органів місцевого самоврядування, де в опитуванні взяли участь близько тисячі ОТГ показала, що 91,7% технічна документація на земельні ділянки відсутня[3]. Наявність вказаної документації дає можливість отримати лісосмугу у власність. Право власності на земельну ділянку забезпечує створення комунального підприємства і закріплювати лісосмути у постійне користування. Важливо, що лісосмути тепер віднесені до земель сільськогосподарського призначення і врегульовано питання передачі їх в оренду.

Власників полезахисних лісосмуг: органи місцевого самоврядування,

ОТГ, органи державної влади, приватні підприємства, фермери, державні підприємства (Укравтодор, Укрзалізниця та ін.) мають можливість почати управляти лісосмугами на місцевому рівні та в масштабах України.

Для врегулювання на законодавчому рівні питання землеволодіння для державних і приватних структур необхідно здійснити заходи:

- проведення інвентаризації, яку може ініціювати ОТГ, підприємство;
- виготовлення технічної документації на земельні ділянки під лісосмугами;
- внесення технічної документації до Держгеокадастру;
- реєстрація речових прав на певні полезахисні смуги.

По землевпорядкуванні вказаних заходів органи місцевого самоврядування, ОТГ, приватні та державні підприємства, фермерські господарства можуть передати лісосмуги в оренду приватним власникам (юридичним, фізичним особам), або в постійне користування державним та приватним підприємствам. При передачі полезахисних лісосмуг в оренду вимагається лише зберегти лісосмугу і виконувати агролісомеліорацію. Як один із позитивних факторів по врегулюванні питання утримання лісосмуг постановою КМУ від 22 липня 2020 р. №650 були затверджені «Правила утримання та збереження полезахисних лісосмуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення»[4].

Література:

1. Боброва Я. Чому захист та відновлення лісосмуг стає важливим питанням для розвитку сучасної України. *Землевпорядний вісник*. 2020. № 4. С. 34-38.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні. Закон України від 10 липня 2018 р. № 2498-VIII [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-19#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-19#Text) (дата звернення: 21.09.2020).

3. Колядинська Т. Рятуймо лісосмуги, щоб не перетворитися на пустелю *Землевпорядний вісник*. 2020. № 8. С. 2-9.

4. Правила утримання та збереження полезахисних лісосмуг, розталованих на землях сільськогосподарського призначення. Постанова КМУ від 22 липня 2020 р. № 650 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-pravil-utrimann-650> (дата звернення: 22.09.2020).

УДК 338.43

Економічні науки

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ВЛАСНИКІВ
ЗЕМЕЛЬНИХ ПАЇВ

Лазарєва О.В.,

д-р екон. наук, доцент,

доцент кафедри управління земельними ресурсами

Горгоц А.О.

студентка IV курсу спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

м. Миколаїв, Україна

Чи варто акцентувати увагу на те, що в основі сьогоденних труднощів у земельній сфері лежить загальноновизнаний факт: роздержавлення і приватизація землі, нав'язані США і Європою відбулося за найгіршим сценарієм для України, який можна тільки було очікувати. Сучасна криза аграрного сектора, в тому числі сільськогосподарського землекористування, являє собою добре спланований акт з тим, щоб економічно ослабити Україну, поставити її в залежність від зовнішнього ринку, усугубити невизначеність шляху її соціально-економічного розвитку. Правда, більшість селян усвідомлювали, що фундаментальні зміни на ліпше у землекористуванні не можуть відбутися водночас, для цього потрібний певний термін.

Базова основа національної політики розвитку земельних відносин ринкового типу знайшла своє відображення у працях таких відомих в Україні і за кордоном вчених, як Бабміндри Д. І., Бистрякова І. К., Будзяка В. М., Добряка Д. С., Дорош О. С., Казьміра П. Г., Юрчишина В. В. та ін, які зробили значний внесок у розробку та вдосконалення методичного інструментарію

раціональних шляхів і засобів істотного підвищення ефективності сільськогосподарського землекористування, підвищення ефективності виробництва і організації управління земельними ресурсами.

Сьогодні все помітніше стає очевидним, що стартові умови проведення земельної реформи у принципі були максимально сприятливими, хоча згодом були позбавлені механізму свого саморозвитку. Так, організаційною основою проведення земельної реформи було роздержавлення земель з наступною передачею їх у колективну власність з можливістю отримання її у приватну власність тими громадянами, хто її обробляє, без виділення в натурі. Але у випадках виходу з колективного сільгоспідприємства кожний його член має право отримати безкоштовно у приватну власність свою частку, що засвідчується державним актом на право власності на землю, з метою ведення одноосібного господарства, з відведенням її в натурі в порядку першої, другої чи третьої черги. Решта тимчасово незатребуваних земельних паїв, розміщених компактними масивами, повинна б використовуватись сільськогосподарським підприємством чи іншими суб'єктами господарювання на засадах оренди. Це був би ідеальний варіант політики використання землі.

У контексті зміцнення конкурентоспроможності землекористування, приведений перелік ухвалення та внесення змін до існуючих законодавчих актів є лише тим мінімум економічної безпеки, який знизить рівень загрози та непередбачуваності на ринку земельних паїв, оскільки кожний потенційний суб'єкт купівлі землі буде озброєний знаннями чинного законодавства і за ним залишається вибір – купувати чи не купувати землю, щоб не стати заручником ситуації в майбутньому.

Модель створення ринку земель, орієнтованого, в першу чергу, на купівлю-продажу земельних паїв, що активізуються Президентом держави урядом України та іншими інститутами державної влади як головна умова стратегії соціально-економічного розвитку держави та конкурентних стратегій суб'єктів господарювання є джерелом зловживань і корупції у сфері земельних відносин, оскільки це питання у законодавчому полі практично не врегульовано, не

створено передумов повноцінного, соціально-орієнтованого функціонування ринку земельних паїв, механізмів його регулювання, і врешті-решт, не визначено, що влада планує продавати – землі сільськогосподарського призначення чи земельні паї, що є не одним і тим же. Якщо землі сільськогосподарського призначення, то до них, крім ріллі, відносяться і господарські шляхи та прогони, полежахисні лісові смуги, землі під господарськими будівлями і дворами, землі тимчасової консервації та багато інших угідь, які, як відомо, не паювались

У зв'язку з вказаними обставинами випливає, що сформульоване нами бачення розвитку ринку земель сільськогосподарського призначення є передумовою реалізації національногосподарських інтересів та інтересів конкретних суб'єктів господарювання на землі, підвищує ефективність системи управління, створює об'єктивну основу розвитку сільськогосподарського землекористування.

Література:

1. Розвиток сільських територій (стан, проблеми, перспективи) / Є. І. Бойко, І. Р. Залуцький, Х. М. Притула та ін.; НАН України. Ін-т регіональних досліджень; [наук. ред. Є. І. Бойко]. – Львів, 2015. – 61 с
2. Геєць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.

ДЕРЖАВНА ЗЕМЕЛЬНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Лазарєва О.В.,

д-р екон. наук, доцент

Гориславська В.В.,

студентка економічного факультету

Чорноморський національний

університет імені Петра Могили

м. Миколаїв, Україна

Траєкторія економічного розвитку державної земельної політики в першу чергу залежить від землі, яка є головним джерелом задоволення першорядних потреб людини і людської праці, які в комплексі виступають як матеріальна умова і як активний фактор головного засобу виробництва.

Як зазначено в Законі України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 року № 2982-IV [1], вона спрямована на забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки, на досягнення системності та комплексності під час здійснення заходів з її реалізації.

Проте варто зазначити, що діючі нормативи і стандарти використання та охорони земель в державі або є застарілими, або не впроваджуються в життя. Адже в основному під час проведення земельної реформи увага була направлена не на розробку мети, завдань та способів реалізації конкретних напрямів реформування земельних відносин, а на досягнення умови підвищення рівня експлуатації земельних ресурсів, фіскальні методи регулювання земельних відносин. Як наслідок, невинними темпами збільшились площі еродованих земель.

Найбільш важливими завданнями Держгеокадастру України є розробка пропозицій щодо формування державної земельної політики у сфері регулювання земельних відносин; здійснення державного контролю за використанням і охороною земель; розробка державних, галузевих і регіональних програм з питань

регулювання земельних відносин; проведення моніторингу земель; відтворення родючості ґрунтів; здійснення територіального планування, то, перш за все, необхідно забезпечити дієвий державний контроль за раціональним використанням і охороною земель шляхом запровадження економічного механізму відповідальності порушників чинного земельного законодавства; використання земельних ділянок лише за цільовим призначенням; розробка галузевої системи стандартів і нормативів у галузі земельних відносин, забезпечення обов'язковості розробки та реалізації проектів землеустрою агроформувань та проведення моніторингу земель.

Для цього необхідно забезпечити дієвість законодавчої бази, орієнтованої на регулювання процесу використання земель, адаптації законодавства до стандартів Європейського Союзу, які б забезпечували оптимізацію державного управління та контроль за дотриманням правил у сфері раціонального використання та охорони земель.

На нашу думку, державна земельна політика – це комплекс заходів, регламентів, указів, інструкцій щодо забезпечення функцій землі, прав власності на землю, продовольчої безпеки країни, врахування пріоритетності екологічних вимог над економічними та дотримання всіма землевласниками і землекористувачами норм законодавства в сфері землекористування. Іншими словами, державна земельна політика являє собою регулювання різних сфер діяльності і держави у земельній сфері. Фактично, тут мова йде про державне управління земельними ресурсами.

В сфері екологізації державного регулювання сільськогосподарського землекористування надзвичайно важливим є забезпечення умови підвищення родючості ґрунтів. Для цього на державному рівні має бути розроблена відповідна програма, яка б дала відповідь на поставлену проблему. Крім того, держава повинна підтримувати землевласників і землекористувачів шляхом міжгалузевої паритетності використання земельних ресурсів та відтворення продуктивності і родючості земельних угідь на основі впровадження систем ґрунтозахисного землеробства.

В аграрній сфері економіки необхідно підвищити ефективність виробництва на основі раціонального використання земельних ресурсів та стимулювати розвиток галузей економіки з урахуванням навантажень на використання земель.

Відповідно до намічених цілей, пріоритетними завданнями у сенсі впровадження ефективної земельної політики мають бути: обґрунтування ринкових пріоритетів земельної реформи на прогнозний період, що потребує розробки плану очікуваного стану організації використання земель різних категорій та форм власності; розробка принципів, методів та механізмів управління землекористуванням з врахуванням багатоукладності економіки, застосовуючи важелі впливу на суб'єкти господарювання на землі щодо забезпечення раціонального використання й охорони земель; розробка загальнодержавної та регіональних програм використання та охорони земель; складання схем та проектів землеустрою, що сприятиме забезпеченню оптимальної структури агроландшафтів, землеволодінь та землекористувань; консолідація зусиль, спрямованих на розробку та реалізацію стратегії розвитку раціонального землекористування і відповідно до цього формування пріоритетів державної земельної політики.

Реалізацію окреслених пріоритетів земельної політики потрібно розглядати у контексті наукового обґрунтування напрямків державної земельної політики.

Одним з напрямів цього є адаптація чинного земельного законодавства до умов раціонального використання й охорони земельних ресурсів. Тому необхідно привести у відповідність до вимог ринкового землекористування чинне земельне законодавство, оскільки нормативно-правові акти дуже часто носять суперечливий характер, має місце розпорошення земельних правових норм в інших законодавчих актах. Земельний кодекс потрібно доповнити статтями прямої дії, що дозволить ліквідувати неузгодженості між державними і регіональними органами влади, фізичними та юридичними суб'єктами господарювання на землі.

В цілому, умову раціонального використання земельних ресурсів та відтворення родючості ґрунту можна досягти завдяки гармонійному поєднанню економічних та організаційних форм господарювання, що забезпечить зростання

обсягів виробництва продукції при мінімальних витратах грошових коштів та сприятиме збереженню довкілля.

Земельна політика в Україні повинна формуватися на основі створення умов для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, що сприятиме надходженню коштів до державного та місцевого бюджетів від використання землі, забезпечуючи умову раціонального використання та охорони земель.

Таким чином, державна земельна політика має реалізовувати інтереси держави і суспільства щодо підвищення його соціально-економічного стану за рахунок раціонального використання і охорони землі, нарощуючи потенціал всіх суб'єктів соціально-економічної територіальної системи.

Системна перебудова національної економіки, в тому числі аграрного сектора, вимагає необхідних інституціональних змін, до яких, насамперед, відноситься децентралізація прав і повноважень центральних органів влади і місцевого самоврядування шляхом оптимального поєднання державного регулювання на рівні регіону із залученням органів місцевого самоврядування.

Література:

1. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 року № 2982-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2982-IV>.

2. Лазарева О.В. Державна політика у сфері регулювання земельного ринку / О.В. Лазарева // Сучасна українська політика : політики і політологи про неї. –Київ; Миколаїв, 2008. –Вип. 12. –С. 313-320.

3. Лазарева О.В. Екологічний підхід у землекористуванні як умова сталого розвитку / О.В. Лазарева: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки України»], (Дніпропетровськ, 22-24 травня 2008 р.) / М-во освіти і науки України, Національний гірничий університет. – Д.: Національний гірничий університет, 2008 р. – Т.1. – С.226-228.

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ “РИНОК”

*Зазуля Л.М., Бенько І. П.**викладачі економічних дисциплін**ДВНЗ “Дрогобицький механіко-технологічний коледж”**м. Дрогобич, Львівська область, Україна*

Поглиблене вивчення ринкової економіки передбачає розгляд принципів її організації, внутрішньої будови ринку та його інфраструктури. Останнє десятиліття ХХ ст. увійде в історію як перехід багатьох країн від командної до ринкової економіки. Для того, щоб глибше зрозуміти, що таке ринкова економіка, необхідно з'ясувати суть ринку, головні умови і причини його ефективного функціонування.

Світова практика засвідчує, що найефективнішою формою організації економічного життя суспільства є **ринкова економіка**, яка традиційно пов'язана з ідеологією капіталізму.

У ринковій економіці питання господарського життя вирішують через взаємодію попиту і пропозиції: уподобання покупців визначають попит на товари, тоді як витрати виробництва є основою пропозиції товарів. Попит і пропозиція урівноважуються зміною цін (ціновим механізмом).[1, с. 86].

Ринок координує господарську поведінку в ринковій економіці.

Ринок - це складне й багатогранне явище. Ринкові відносини суттєво відрізняються в різних країнах за ступенем розвитку, особливостями модифікації, рівнем зрілості, історичними, соціальними та іншими ознаками. “Ринок” для американця, західно-європейця, японця виглядає по-різному, й це цілком природно, якщо врахувати, що американська “ринкова економіка” тягнє до класичної моделі підприємництва, французька - до державного “дирижизму” (від франц. - управляти), західно - німецька - до “соціального ринкового господарства”, а японська - до корпоративного патерналізму”, (від лат. батьківський. Складова частина теорії соціального партнерства).

Відповідно до цього Україна повинна мати ринок, який би відповідав її національним особливостям, а не американський або корейський.

У той же час у всіх названих країнах ринок має цілком визначений набір загальних ознак, який дає можливість судити про сутність ринкових відносин. Тому в першу чергу ми повинні з'ясувати все, що розкриває родові ознаки ринку для того, щоб простежити, як вони далі проявляються в ринковій економіці України. Що ж являє собою ринок?

З давніх часів ринок визначали як місце (ринкова площа), де здійснюється купівля або продаж товарів. Ось чому у багатьох слово “ ринок ” асоціюється з базаром, місцем обміну виробничих благ. Це вірно лише частково. Ринок - поняття більш широке і містке. Це і магазини, універмаги, універсами, де купуються продукти харчування, одяг, взуття, товари щоденного вжитку. С ринки, на яких продаються і купуються цінні папери (акції, облігації) - фондові біржі. На товарних біржах, де пропонуються товари (зерно, цукор, цемент) за стандартними якісними показниками, покупці та продавці вступають у конкурентні відносини. Як правило, це була торгова площа в центрі міста або спеціально обладнане приміщення, де зустрічалися продавці (власники товару) і покупці (власники грошей). Тут у результаті досягнутої домовленості встановлювалися ціни на товар, який в обмін на гроші переходив у руки покупця.

В результаті розвитку засобів зв'язку необхідність певного фізичного місця зустрічей для взаємодії продавців та покупців стає несуттєвою. Учасники товарно-грошових відносин одержують можливість контактувати та вирішувати свої проблеми іншим чином. “ За наявності сучасних засобів зв'язку і транспорту, т пише Ф. Коглер, - купець може ввечері дати рекламу товару по телебаченню, зібрати сотні замовлень по телефону і вже на наступний день розіслати товари поштою, не вступаючи у фізичний контакт з покупцем ”.

Саме тому сьогодні економісти під терміном “ ринок ” розуміють будь-яку впорядковану структуру, що забезпечує нормальну взаємодію продавців та покупців. Так, автори відомого на Заході підручника пишуть, що ринок це інститут або механізм, що зводить до купи покупців (пред'явників

попиту) і продавців (постачальників) окремих товарів і послуг (Макконнел К.Р.) Це - вузьке тлумачення категорії " ринок ". [2, с. 52] .

Ринок, по-перше, розуміється як місце, де відбувається процес купівлі - продажу результатів людської діяльності, а отже, як сфера підприємницької діяльності - бізнесу. Тобто, мова йде не лише про купівлю - продаж товарів, а й про інші результати діяльності людей, наприклад, діяльність інтелектуальної, фінансово кредитної (позичкові капітали, цінні папери і т.д.). Предметом купівлі-продажу також виступає інформація. Тому поняття " товарний ринок " - це лише елемент загального поняття " ринок ". По - друге, ринок - це сукупність економічних відносин між людьми у сфері обміну, посередництвом яких здійснюється реалізація результатів людської діяльності. В такому аспекті ринок виступає як економічна категорія. По-третє, ринок це місце, де відбувається остаточне визначення суспільством втіленої в результати діяльності праці.

Отже, у широкому розумінні ринок це певний спосіб організації економічного життя, характерними ознаками якого є: самостійність учасників економічного процесу; комерційний характер їхньої взаємодії; суперництво (конкуренція) господарюючих суб'єктів; формування економічних пропорцій під впливом динаміки цін та конкурентної боротьби; ціни, що складаються на основі попиту та пропонування. [3, с.26].

Таке розширене розуміння суті ринку дає можливість визначити його місце, роль і значення в процесі відтворення. Ринок виступає як момент, що **опосередковує** виробництво й споживання, і тому перебуває під їхнім впливом, а також сам впливає на них. На ринку можуть з'явитися лише ті результати людської діяльності, які задовольняють потреби суспільства в особі покупців. На ринку з'ясовуються реальні потреби суспільства Ринок показує виробникам, що виробляти і в якій кількості. Нарешті, на ринку визначається вартість результату людської діяльності, в тому числі й товарів. Трактуючи так широко поняття " ринок ", не слід у той же час ототожнювати його з ринковою економікою. Ринок – це лише елемент ринкової економіки, куди поруч з ринком входять сфери виробництва, розподілу й споживання. [4, с. 86] .

Ринок - механізм, що об'єднує продавців і покупців, кожний із яких є самостійним у своїх діях. Для ринку характерне рівноправне становище його власників, їх повна економічна відповідальність за свої дії, застосування принципу економічної вигоди. В основі ринкової економіки лежить приватна власність на ресурси та свобода підприємництва й вибору. Її рушійною силою виступає особистий інтерес, а конкуренція виконує роль регулюючого та конкуруючого механізму. Держава в економіці відіграє другорядну роль. Будь-яка економічна система повинна вирішувати три фундаментальні питання: які саме товари та послуги повинні бути вироблені та в якій кількості; як повинні бути використані економічні ресурси у виробництві товарів та послуг; для кого повинні вироблятися товари, тобто яким повинен бути розподіл доходу між членами суспільства. Вільний ринок й вільні ринкові ціни і забезпечують відповідь на інші питання. Споживачі оцінюють товар (платять за нього гроші). Товар, який вибрав споживач, і буде вироблятися. Виробник випускає той товар, дохід від реалізації якого покриє витрати, пов'язані з виробництвом, і принесе прибуток. Прагнення виробників до збільшення прибутків підказує їм, як виробляти товари. Конкуренція змушує зменшувати витрати виробництва, тому розробляється та впроваджується нова техніка, вибирається найбільш економна комбінація факторів виробництва. Врешті, ринок забезпечує товарами тих, хто їх може купити. Ціни на товари відіграють вирішальну роль у формуванні структури грошових витрат споживачів. У межах грошового доходу споживача його переваги та ціни на товари визначають розподіл національного продукту.

Усе це і робить ринок. Робить об'єктивно, без втручання держави. Цю здатність ринку - ефективно регулювати розподіл обмежених ресурсів і надавати надійну інформацію покупцям і продавцям - А.Сміт назвав "невидимою рукою провидіння". Покупець не знає продавця, продавець не знає покупця. Обома керує "невидима рука", забезпечуючи добробут для усіх. Прагнення кожного до багатства приводить до багатства суспільство в цілому. Це твердження економісти називають **принципом "невидимої руки"**. Його механізм розкривається через здатність ринкових сил інформувати та

координувати поведінку учасників ринку, керувати їх діями. [5, с.15] .

Таким чином, зацікавленість у прибутку, а по суті - простий егоїзм, дасть користь усьому суспільству тим, що забезпечить більше товарів і послуг кращої якості.

Вважається, що ідея “ невидимої руки ”, ринкових стимулів - один з найвагоміших внесків А. Сміта у економічну науку, який протягом вже не одного сторіччя справляє колосальний вплив на різноманітні течії економічної теорії й має безліч прихильників.

Адам Сміт, писав, що система “природної волі” - ринкова система, якщо її залишити саму по собі - буде зміцнюватись, а це означає, що багатство нації буде неухильно примножуватись. Яка причина такого зміцнення? Як і раніше - прагнення до задоволення лише власних потреб, жадоба прибутків, бажання заробити гроші. Це означає, що кожен власник постійно шукатиме шляхів накопичення капіталу, розширення виробництва і відповідно, - можливості для збуту продукції з метою отримання більшого прибутку.

Література:

1. Башнянін Г.І., Лазур П.Ю., Медведєв В.С. Політична економія: Підручник. — К.: Ніка-Центр, Ельга, 2000.
2. В.Д. Базилевич. Економічна теорія. Київ. Знання,2006.
3. Вачевський М.В. і ін. Основи економічних знань. Київ,2004.
4. Воробйов Є.М. Економічна теорія. - Харків. - Торсінг,2009р.
5. Гальчинський А. Основи економічної теорії. Київ. 1996. ст. 349 - 370.
6. Гальчинський А.С., Єщепко П.С., Палкім Ю.І. Основи економічних знань: Навч. посіб. - К.: Вища школа, 1998.
7. Дакнова О.Є. Основи економіки. Харків. Весна,2008.

РОЗВИТОК ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Лазарєва О. В.

доктор економічних наук, доцент

Кузнєцова М. Д.

студентка IV курсу

спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»

Чорноморський Національний Університет ім. Петра Могили

м. Миколаїв

Головна мета децентралізації влади повинна забезпечити досягнення умови збереження і ефективного використання земель в довгостроковій перспективі та перетворення місцевих громад на їх повноцінного власника.

Децентралізація на місцевому рівні передбачає здійснення адміністративно-територіальної реформи, що дозволить децентралізувати владу, передати владні повноваження і фінансові ресурси на рівень місцевих громад, надання більш широких повноважень органам місцевого самоврядування.

Сьогодні держава не продемонструвала політичної волі до вироблення стратегії екологобезпечного розвитку сільськогосподарського землекористування. На регіональному рівні несистемність державної політики стала однією з причин стримування соціально-еколого-економічного розвитку та недосконалості відносин «центр-регіони», що пов'язане з відсутністю децентралізації функцій і повноважень між територіальними громадами, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. В умовах децентралізації влади місцеве самоврядування має поєднуватись із централізованою системою контролю за законністю владних повноважень на місцях, а представницькі органи на місцевому рівні мають реалізовувати волю населення територіальних громад та забезпечувати захист прав, свобод і законних інтересів громадян. Отже, на порядку денному стоїть питання передачі всіх владних повноважень на місцеві рівні, а державне втручання передбачається у випадку, коли проблеми вже неможливо вирішити всередині громади.

Зауважимо, що подальший розвиток екологічнобезпечного землекористування має розглядатися через призму адаптації земельного законодавства до світових стандартів, оскільки сучасна система землекористування в Україні, яка є наслідком структурних деформацій господарства, не забезпечує умов формування безпечного та раціонального використання земельних угідь.

Одним з напрямків структурних перетворень в аграрній сфері має стати впровадження екологічно обґрунтованих систем ведення сільського господарства та адаптованих до місцевих умов технологій. Треба передбачити заходи боротьби з водною та вітровою ерозією ґрунтів, культуртехнічну меліорацію, селекцію та насінництво, наукове забезпечення та ін. Актуальною залишається розробка і впровадження в дію нормативно-правових актів щодо охорони земель та відтворення родючості ґрунтів.

Що стосується фінансування з боку держави, то воно повинно зводитися до наступного:

- перерозподіл засобів фінансування фундаментальних досліджень потрібно здійснювати за землеохоронними напрямками;
- держава виступає в якості посередника у взаємодії фундаментальних і прикладних наук;
- держава повинна бути замовником на проведення науково-технічних досліджень екологічнобезпечного використання та охорони земельних ресурсів, які і будуть затребувані економікою країни.

В сучасній демократичній державі в забезпеченні балансу інтересів на місцевому рівні децентралізація влади є процесом розподілу повноважень щодо здійснення функцій і виконання завдань держави по горизонталі та по вертикалі. Сьогодні важливість процесу децентралізації актуалізується інтеграцією України до європейського співтовариства. Тому курс на інтеграцію на регіональному рівні потребує адаптації територіальної організації управління землекористуванням до сталих європейських традицій, посилення ролі самоврядних структур, вирішення проблемних питань децентралізації, взаємовідносин між органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади, розподілу і передачі

владних повноважень на місця. Крім того, умовою ефективного адміністративно-територіального управління є особливості врахування балансу між центром та регіонами.

З огляду на це, вважаємо, що подальший розвиток землекористувань ринкового типу має супроводжуватись формуванням міжгосподарських об'єднань. Механізм їх створення полягає в тому, що власник земельної ділянки об'єднується з іншими власниками землі та майна шляхом подальшого кооперування. Причому кооперування має здійснюватись як на виробничій основі, починаючи із виробництва сільськогосподарської продукції, так і на сервісно-обслуговуючій та постачальницько-збутовій, що створить умови для вчасного забезпечення сформованої асоціації кооперативів добривами, насінням, технікою, гарантуючи нормальні умови діяльності для агроформування.

З урахуванням цього, земельна політика в Україні повинна формуватись на основі створення умов для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва в умовах децентралізації, що в свою чергу забезпечить надходження коштів до місцевих бюджетів від суб'єктів господарювання на землі.

Вважаємо, що децентралізація на регіональному рівні сприятиме ефективності діяльності землевласників та землекористувачів з метою забезпечення здійснення ними самоврядних функцій на рівні району та регіону, сприятиме здійсненню ефективної політики, спрямованої на подолання диспропорцій в економічній та інших сферах розвитку територій, ліквідації диспропорцій у розвитку економічної та правової основ у здійсненні децентралізації та ін.

Відтак, спрощення структури управління земельними ресурсами сприятиме закріпленню права власності місцевих жителів регіону на земельні ділянки, впливатиме на ефективність їх використання в умовах децентралізації, активізує гармонізацію державних і місцевих інтересів, вирівнювання відмінностей між містом, селом, зумовить активний розвиток продуктивних сил сільських територій.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

*Лазарєва О. В.**д-р екон. наук, доцент**Волик Т.Г.**студентка IV курсу**спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»**Чорноморський Національний**Університет ім. Петра Могили**м. Миколаїв, Україна*

Сьогодні необхідним є прискорення інституціональних змін, оцінка впливу різних інституцій на розв'язання проблем у землекористуванні, впровадження заходів щодо ефективного інституційного розвитку аграрної сфери та землекористування.

Досвід управління земельними ресурсами вказує на необхідність удосконалення методології інституціоналізації землекористування, що забезпечить ефективний його розвиток та сприятиме екологобезпечному його використанню. Це дає підстави зробити висновок, що формування належного інституціонального забезпечення є необхідним кроком для формування дієвої державної політики щодо раціонального використання земельних ресурсів.

Для подолання інституціональної недовершеності в сфері землекористування необхідно забезпечити умови щодо зміцнення його конкурентоспроможності, оптимізації структури землекористувань та застосування таких засобів ефективного земельного менеджменту, які б спроможні були створити всі умови для розвитку сучасного конкурентного ринкового середовища. При цьому важливим є те, що в рамках інституційного середовища має бути відображений екологічний вектор розвитку, що сприятиме еколого-економічній стабілізації довкілля.

Вагомий внесок у дослідженні питань інституційних засад формування землекористування зроблено у працях Л. Я. Новаковського, В. В. Горлачука,

А. М. Прилуцького, А. Г. Мартина, А. М. Третяка, О. С. Дороша та ін. Завдяки їх дослідженням сформовано основні положення, що визначають наукові уявлення про земельні ресурси, аспекти щодо створення інституту землекористування та ін.

При визначенні інституціональних особливостей землекористування слід враховувати, що земля є унікальним та особливим ресурсом. При цьому, завжди є необхідність забезпечити пріоритет тих чи інших суспільних інтересів. Але це потребує таких скоординованих дій, які б захищали права землевласників та землекористувачів. Проте власність на землю не повинна надавати землевласнику необмежене право розпоряджатися нею. Регламентація рівня втручання має спиратися на адміністративно-правову та економічну основу. Відзначимо, що інституції імплементують такі підсистеми: політичну, економічну, соціальну, екологічну, організаційно-господарську та інші складові.

Політична підсистема інституціоналізації включає формування відповідного нормативно-правового забезпечення, спрямованого на створення інституту цивілізованого ринку землі.

Виходячи із повноважень, які покладені на місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування у сфері регулювання Теоретико-методологічні засади стратегії розвитку сільськогосподарського землекористування в регіоні: теорія, методологія, практика – 215 – земельних відносин, завданням територіальних органів земельних ресурсів є не підготовка проектів рішень або висновків органів місцевого самоврядування, а внесення пропозицій відповідному органу місцевого самоврядування з питань у сфері земельних відносин.

Можливість формування та реалізації державної і місцевої політики у системі управління земельними ресурсами пролягає через економічну підсистему, що включає в себе такі інститути, як плата за землю, що відповідно до закону України «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про плату за землю» [1] запроваджується з метою формування джерел коштів для фінансування заходів щодо раціонального землекористування і охорони земель, відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва, підвищення родючості ґрунтів, ведення

державного земельного кадастру, здійснення землеустрою, виконання робіт з визначення грошової оцінки землі та моніторингу земель, розвитку інфраструктури населених пунктів. Зазначені кошти повинні використовуватись виключно для фінансування заходів з охорони земель та заходів, пов'язаних із забезпеченням раціонального використання земельних ресурсів.

Екологічна підсистема передбачає дотримання норм раціонального використання та охорони земель. Відповідно ж вирішення екологічних проблем вбачаємо у збільшенні в структурі землекористування частки природних ландшафтів, забезпечуючих екологічну цілісність. Це активізуватиме підвищення рівня використання продуктивних сил природи, дозволить реалізувати екологічні пріоритети формування регіональної земельної політики.

Розглянуте інституціональне забезпечення землекористування має своїм завданням сприяти формуванню інноваційних орієнтирів у землекористуванні, оскільки сьогодні не створено інфраструктури цивілізованого обігу земель, не вживаються заходи щодо ефективної політики раціонального землекористування, в результаті чого впродовж тривалого часу використання землі здійснюється переважно без чітко окресленого еколого-економічного та соціального обґрунтування.

Інституціоналізацію виробничих і земельних відносин у процесі використання земель слід розглядати в економічному, політичному, соціальному, духовному та культурному контексті, використовуючи кращі традиції господарської діяльності на землі, неформальні норми поведінки людей на основі підприємницької етики, оскільки вони визначають суть і специфіку комплексного і збалансованого розвитку сільськогосподарського землекористування.

Враховуючи, що земельна політика не призвела до радикального й ефективного оновлення сільськогосподарського виробництва, до пожвавлення інституційних процесів в інших галузях виробництва, до підвищення добробуту населення, необхідно комплексно вирішувати проблеми розвитку земельних відносин на ринкових засадах у поєднанні з економічними реформами у державі в цілому.

Література:

1. Про плату за землю / Закон України від 03.07.1992 р. № 2535-12 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 38. – Ст. 560. – (Нормативний документ Верховної Ради України. Закон).

УДК 331.364.2

Економічні науки

ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ WELLBEING З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ В УМОВАХ КРИЗИ, СПРИЧИНЕНІЙ ПАНДЕМІЄЮ

Нечаєва І.А.,

канд.екон.наук, доц., доцент кафедри менеджменту

Подакова Г.Ю.

магістрант 2-го курсу кафедри менеджменту

Національний університет «Запорізька політехніка»

м. Запоріжжя, Україна

В останні десятиліття було проведено безліч досліджень всередині компаній, які доводять, що добробут прямо впливає на стан працівників, лежить в основі залучення і впливає на мотивацію на робочому місці. Тому, наприклад, в США витрати на забезпечення благополуччя (wellbeing) становлять 2,2 трильйона доларів США на рік (або 12% ВВП) [1].

Концепції Wellbeing включає 5 широких категорій, значущих для більшості людей: професійний добробут; соціальний добробут; фінансовий добробут; фізичний добробут; добробут у середовищі проживання [1; 2].

Щоб стати привабливими для співробітників, компанії впроваджують комплексні wellbeing-програми, де основною спрямованістю є: створення комфортних умов для роботи в офісі та за його межами; стимулювання здорового способу життя; матеріальні стимули; особистісний розвиток і розвиток компетенцій. Одним з найважливіших напрямів у таких програмах є стимулювання позитивного комунікативного середовища всередині компанії: ліквідація авторитарного стилю менеджменту, заохочення креативної

атмосфери та «культури помилок», горизонтальний стиль комунікацій і відсутність жорсткої ієрархічної моделі ухвалення рішень. Це створює величезне поле можливостей для інтелектуальної стимуляції співробітників, почуття психологічної безпеки та, найважливіше, поширює атмосферу довіри в командах на всіх рівнях [2].

Основними причинами впровадження wellbeing-культури в організації є:

- усвідомлення важливості управління добробутом в тих сферах, де відчувається дефіцит гідних кандидатів, де від особистості співробітника залежить успіх організації і де для хорошого фахівця не так просто знайти заміну;

- бізнес націлений на довгострокову перспективу;

- компанії, які хочуть побудувати сильний HR-бренд і залучати таланти, перш, ніж займатися створенням привабливого іміджу на ринку праці, повинні подбати про добробут людей, які у них вже працюють;

- якщо бізнес пов'язаний з обслуговуванням і роботою з клієнтами, благополуччя співробітників буде безпосередньо відображатись на якості сервісу і комунікацій (співробітник буде ставитися до клієнтів так, як компанія ставиться до нього) [3].

Принципи впровадження програми управління добробутом як системи:

- орієнтуйтеся на особистість;

- ідіть від формального ставлення роботодавець – співробітник;

- створюйте тривалі довірчі відносини;

- налаштуйте фокус на баланс роботи та особистого життя людей, сенсу і задоволення від роботи;

- підвищуйте якість життя на роботі [3].

Корпоративні звіти доводять стійкі позитивні результати впровадження wellbeing-програм [4; 5]:

- компанії з високим рівнем добробуту досягають кращих бізнес-показників: у них удвічі вища залученість співробітників, на 70 % менше співробітників у стресі, на 6 днів менше пропусків через хвороби та вищий дохід компанії;

- 86 % роботодавців повідомили, що добробут є фактором, який має найбільший вплив на залученість. 74 % розглядають програми добробуту в якості важливого елемента ціннісної пропозиції роботодавця;

- в компаніях з високим рівнем добробуту серед співробітників задоволеність клієнтів вища на 10 %, вартість акцій — на 12 %, продажі в розрахунку на одного співробітника — на 27000\$ на рік.

- кожен долар, інвестований у wellbeing-програми, економить 7\$ на медичних витратах;

- wellbeing-програми у 8 разів підвищують залученість, в 3 рази продуктивність, в 3,5 рази креативність, «здорові» компанії приносять в 3 рази більше прибутку, а якщо компанія не розвиває wellbeing, то ризик втратити співробітників збільшується в 4 рази.

Співробітники з відчуттям високого рівня добробуту з більшою ймовірністю будуть залучені в свою роботу та відчуватимуть підтримку своєї організації (табл. 1) [5].

Таблиця 1 – Вплив рівня wellbeing на рівень задоволеності працівників

Співробітники, що відчувають		
Високий wellbeing	vs	Низький wellbeing
88%	Відчувають себе зайнятими на роботі	50%
83%	Отримують задоволення від роботи	41%
84%	Віддані компанії (колективу)	54%
84%	Рекомендують як чудове місце роботи	48%

Особливо актуальним є питання впровадження wellbeing-програм в умовах кризи.

Опитування [6] свідчить, що 31% респондентів повідомляють про надмірно високий рівень стресу на робочому місці, що виявляється в поганому фізичному стані (втомлюваність, біль та страждання, збільшення ваги) та психічному здоров'ї (депресія, занепокоєння, гнів).

Лідери ринків демонструють сильну підтримку працівників в умовах пандемії [7]:

- понад три чверті керівників вживають заходів щодо захисту співробітників, пропагують здорову культуру на робочому місці і виявляють вдячність за внесок співробітників в роботу у важкий час. За опитуванням більшість компаній збереже свої бюджети на благополуччя, а 12% планують збільшення бюджету в 2021 р.;

- поява «віртуального догляду». Більше 80% компаній просувають послуги телездоров'я. Компанії також додають цифрове управління станом (45%) і віртуальну фізіотерапію (29%);

- емоційне благополуччя залишається головним пріоритетом. Поліпшення послуг в області психічного здоров'я є головним пріоритетом 47% роботодавців. Компанії найбільш зосереджені на розширенні програм з розвитку розумових здібностей, навчанні менеджерів і навігації з використанням сенсорних технологій;

- розширення фінансового благополуччя. Більшість компаній (75%) зробили або зроблять кроки щодо підвищення цінності існуючих консультаційних послуг і інструментів. Майже 50% опитаних розглядають можливість прийняття нових послуг з фінансового благополуччя для економії коштів в надзвичайних ситуаціях або для консультування;

- підтримка в задоволенні потреб у догляді. Майже кожен четвертий роботодавець підвищить допомогу по догляді за своїми працівниками. Ця підтримка включає гнучкий графік роботи (89%), навігаційні ресурси (51%) і допоміжні послуги по догляді за дітьми або літніми родичами (30%).

Отже, для впровадження wellbeing культури в організації мають бути вагомими причини. Впровадження wellbeing культури потребує дотримання основних принципів програми управління добробутом. Добробут прямо впливає на стан працівників, лежить в основі залучення і впливає на мотивацію на робочому місці; впровадження корпоративних програм добробуту дозволяє підвищити ефективність діяльності та продуктивність праці на підприємстві.

Література:

1. Purpose, Human Capital and Profits. Five factors to drive enduring shareholder value. URL : <https://www.willistowerswatson.com/en-US/Insights/2020/03/purpose-human-capital-and-profits> (дата звернення: 23.08.2020).

2. Пікульова О. Wellbeing – мода чи корпоративна необхідність? URL : <https://www.dataart.com.ua/news/wellbeing-moda-chi-korporativna-neobkhidnist-chastina-persha/> (дата звернення: 23.08.2020).

3. Примак І. Счастье на работе: как управлять благополучием сотрудников. URL : <https://prohr.rabota.ua/schaste-na-rabote-kak-upravlyat-blagopoluchiem-sotrudnikov/> (дата звернення: 24.08.2020).

4. Working Well: A Global Survey of Workforce Wellbeing Strategies Executive Summary October. 2016. URL : http://www.globalhealthyworkplace.org/casestudies/2016_Global_Wellbeing_Survey_Executive-Summary.pdf (дата звернення: 24.08.2020).

5. 2016 Well-Being & Engagement Report. URL : <https://www.limeade.com/content/uploads/2016/11/QW-LimeadeWellBeingEngagementReport-final.pdf> (дата звернення: 28.08.2020).

6. Beheshti N. 10 timely statistics about the connection between employee engagement and wellness. URL : <https://www.forbes.com/sites/nazbehesh-ti/2019/01/16/10-timely-statistics-about-the-connection-between-employee-engagement-and-wellness/#4f15417022a0> (дата звернення: 30.08.2020).

7. Reopening the workplace: health, safety and wellbeing survey. URL : <https://www.willistowerswatson.com/en-US/Insights/2020/06/reopening-the-workplace-health-safety-and-wellbeing-employer-survey> (дата звернення: 31.08.2020).

УКЛАДАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ КОНТРАКТІВ ТА ЇХ РОЛЬ У МІЖНАРОДНО-ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ

*Христофоріди К.Й.,
студент факультету
міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу
Харківський національний університет
ім. В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

Міжнародна торгівля є однією з форм міжнародних економічних відносин. Вона займає провідне місце в системі всесвітніх економічних відносин. Міжнародний торговий обмін є одночасно і передумовою, і наслідком міжнародного поділу праці, виступає важливим фактором формування і функціонування світового господарства. У своїй історичній еволюції він пройшов шлях від одиничних зовнішньоторговельних операцій до довгострокового великомасштабного торгово-економічного співробітництва. В умовах глобалізації світової економіки рівень соціально-економічного розвитку окремих країн значною мірою залежить від зовнішньоекономічного сектору. Зростають міжнародні обороти товарів і послуг, прискорюється рух капіталу і фінансових ресурсів [3, с. 39].

XXI століття стало вкрай визначним періодом для розвитку міжнародно-торговельних відносин як на рівні держав, так і на рівні підприємств. Обсяг експорту та імпорту став дуже яскравим показником розвитку тієї чи іншої держави або підприємства. Врегульована зовнішньоекономічна діяльність та налагоджені міжнародні відносини відіграють значну роль для ефективного економічного розвитку, адже нині більшість держав прагне до інтеграції у світове товарно-грошове співтовариство. Велика кількість міжнародно-торговельних зв'язків, в свою чергу, прискорює глобалізацію світової економіки, що, неодмінно, тягне за собою розвиток людства в цілому. Розвиток зовнішньоекономічних стосунків

вкрай залежить від точності та грамотності укладених сторонами міжнародних договорів (контрактів) – основної форми зовнішньоекономічних відносин.

Не винятком є й Україна, де жодна операція експорту або імпорту товару не здійснюється без укладення зовнішньоекономічного контракту. Незважаючи на те, що сфера зовнішньоекономічної діяльності досить непогано врегульована як національним законодавством (Господарський кодекс України, Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Закон України «Про міжнародне приватне право», Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» тощо), так і міжнародними документами (Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 р., Конвенція ООН про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів 1974 р., Правила Інкотермс 2020, розроблені Міжнародною торговою палатою, тощо), у суб'єктів міжнародної торгівлі часто виникають юридичні ускладнення в процесі укладання та реалізації ЗЕД-контрактів [4].

У міжнародній практиці використовують різні зовнішньоекономічні договори. Основні види зовнішньоекономічних контрактів такі:

- разового постачання: одноразова угода, що передбачає постачання узгодженої кількості товару до визначеної дати, терміну, періоду часу;
- з періодичним постачанням: передбачає регулярне (періодичне) постачання визначеної кількості, партій товару протягом встановленого умовами контракту терміну;
- на постачання комплектного устаткування: передбачають наявність зв'язків між експортером і покупцем (імпортером) устаткування, а також підприємствами, що беруть участь у комплектації такого устаткування;
- з оплатою в грошовій формі: передбачають розрахунки у визначеній сторонами валюті із застосуванням обумовлених у контракті способів платежу (готівковий платіж, платіж з авансом і в кредит) і форм розрахунку (інкасо, акредитив, чек, вексель);
- з оплатою в товарній формі: бартерні угоди (товарообмінні і компенсаційні договори), передбачають простий обмін погоджених кількостей одного товару на інший;

- з оплатою у змішаній формі: оплата витрат відбувається частково в грошовій, а частково в товарній формі;

- на управління: засіб, за допомогою якого фірми можуть направити частину свого управлінського персоналу, надаючи підтримку фірмі в іншій країні, чи виконувати спеціалізовані управлінські функції протягом визначеного періоду за встановлену плату.

- «під ключ»: передбачають укладання контракту на будівництво підприємств, що передаються за встановлену плату власнику, коли вони повністю готові до експлуатації;

- колективні: контракти щодо проектів, які є надто великими для однієї компанії (кілька компаній різних країн погоджуються розділити між собою високі витрати та ризики, пов'язані з розробкою ряду компонентів, необхідних для кінцевого виробу, після чого головна компанія купує компоненти у фірм, кожна з яких виконувала визначену частину розробок) [2, с.492-494].

До обов'язкових умов, які повинні бути передбачені в зовнішньоекономічному контракті, за законодавством України відносяться: назва, номер договору (контракту), дата та місце його укладення; преамбула, в якій зазначається повне найменування сторін-учасників та особа, від імені якої укладається контракт, а також найменування документів, якими керуються контрагенти (сторони) при укладенні контракту (установчі документи тощо); предмет договору; кількість та якість товару (обсяги виконання робіт, надання послуг); базисні умови поставки товарів (приймання-здавання виконаних робіт або послуг), де також зазначається вид транспорту; ціна та загальна вартість договору; умови платежів; умови приймання-здавання товару (робіт, послуг); дані про упаковку та маркування; форс-мажорні обставини; санкції та рекламації (застосування штрафних санкцій, відшкодування збитків та пред'явлення рекламацій у зв'язку з невиконанням або неналежним виконанням одним із контрагентів своїх зобов'язань); урегулювання спорів у судовому порядку; місцезнаходження, поштові та платіжні реквізити сторін [5].

Детально узгоджуються лише так звані істотні умови – термін, ціна,

якість, момент переходу ризиків. Усі інші умови сторони не вважають настільки важливими і належної уваги їм не приділяється. На перший погляд інші умови дійсно не настільки важливі. І на практиці можливо це так, якщо контракт виконується успішно і обидві сторони задоволені в результаті. Але, як відомо, так буває не завжди, і, відстоюючи порушені інтереси, перш за все, доводиться звертатися до узгоджених контрактом умов. Можна виділити цілий ряд типових помилок або помилок, які допускаються при укладанні зовнішньоекономічних контрактів [1].

Перший крок при складанні контрактів – фіксація реквізитів сторін (найменування, юридична адреса, уповноважена особа). Як правило, необхідні відомості надаються контрагентом, і в кращому випадку, в якості підтвердження надаються копії реєстраційних документів. При цьому актуальність таких документів і поточний статус контрагента питань не викликає. Так, відстоюючи інтереси клієнта у, здавалося б, ясному і свідомо «виграшному» арбітражному спорі в зв'язку з несплатою поставленого товару, можливо зіткнутися з непередбаченою ситуацією – зазначені в контракті дані про контрагента виявилися недостовірними. Ні зазначених в контракті юридичної адреси, ні компанії із зазначеним найменуванням в реальності не існувало. Єдиним можливим виходом арбітражного розгляду з неіснуючим контрагентом було б залишення позову без розгляду.

Як правило, зовнішньоекономічний договір укладається з використанням двох мов. Далеко не завжди контракт містить застереження про те, що превалює саме та мова, якою Ви добре володієте. Тому перед підписанням, слід не тільки переконатися, що умови контракту Вас влаштовують, але і в тому, що вони ідентичні у кожному з підписаних варіантів.

Будь-яка угода, яку укладають сторони, має відповідати нормам права певної юрисдикції. Тобто, крім узгоджених умов контракту, відносини сторін регулюються ще й правом певної країни або міжнародним правом. Як правило, в контракті вибір матеріального права прописується окремою умовою контракту. Помилковим є не тільки вибір права, норми якого невідомі Вашому юристу, але і відсутність домовленості сторін про вибір права в принципі [1].

Неправильним є і невключення умов про форс-мажор до контракту в принципі. У ряді країн, форс-мажор матеріальним правом ніяк не регулюється. Наприклад, якщо контракт, укладений за англійським правом, не містить застереження про форс-мажор, при виникненні таких обставин сторони не зможуть на них посилатися як на підставу для звільнення від відповідальності.

Говорячи про умови здійснення розрахунків, варто згадати і про те, що слід вказувати у контракті момент, з якого зобов'язання по оплаті вважаються виконаними: момент направлення доручення про оплату виконуючому банку або зарахування грошових коштів на рахунок одержувача тощо [1].

З вищезазначеного, ми можемо зробити висновок про те, що кожен ЗЕД-контракт потребує належної підготовки, особливо коли він укладається з невідомим партнером на новому для контрагента ринку. На перший погляд, укладання та виконання умов зовнішньоекономічного контракту є дуже прискіпливим та складним процесом. Та попри це, саме точне дотримання усіх пунктів укладеного між сторонами договору є каталізатором для успішної угоди. Зазвичай кожен підписант несе матеріальну відповідальність за невиконання тих чи інших умов, що є додатковою мотивацією сумлінного та вчасного виконання всіх своїх обов'язків за контрактом.

Маючи особистий досвід роботи з таким видом документів, маємо зазначити, що обов'язковість дотримання умов перед законодавством, а також детальне обговорення кожного пункту договору між сторонами перед його підписанням, вкупі дають змогу безпечно та надійно вести бізнес із зарубіжними компаніями, реалізуючи експортний потенціал власного підприємства та навіть країни в цілому.

Література:

1. Горова К. Джерело Interlegal. URL: https://interlegal.com.ua/ru/publikacii/tipichnye_zablujdeniya_pri_zakljuchenii_mejdunarodnyh_kontraktov/ (Дата звернення: 03.09.2020)

2. Грушко В.І., Наконечна О.С., Чумаченко О.Г. Національні фінанси: Підручник. Київ : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2017. 660 с.

3. Єріна І.В. Міжнародна торгівля послугами: тенденції розвитку і структура українського ринку. *Статистика та економіка, аналіз*. 2012. № 4. с. 39–44.

4. Ларін М.М. Укладання зовнішньоекономічного контракту: все починається з простих деталей. URL: https://yurincom.com/legal_practice/analitychna_yurysprudentsiia/ukladannia-zovnishnoekonomichnoho-kontraktu-vse-rochynaietsia-z-prostykh-detalej/ (Дата звернення: 20.09.2020)

5. Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 06.09.2001 р. № 201 «Про затвердження Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0833-01#Text> (Дата звернення: 08.09.2020)

УДК 338.3

Економічні науки

ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМ БІЗНЕСОМ

Шапаро К.Ю.,

студентка факультету міжнародних

економічних відносин та туристичного бізнесу

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Харків, Україна

Визначення рівня ефективності функціонування міжнародного підприємства є важливим завданням як для його власників (в тому числі держави), клієнтів і постачальників, так і для інвестиційних інститутів. Результати оціночного процесу дозволяють менеджменту підприємств оцінити перспективи подальшого руху, виявити проблемні зони, проаналізувати ефективність обраної стратегії розвитку [1, с.156].

В сучасних нестійких умовах господарювання вкрай важливо домагатися комплексності індикаторів оцінки ефективності, включення в них не тільки внутрішніх показників, але і безлічі параметрів зовнішнього середовища

підприємств, включаючи екологічну безпеку, орієнтацію на прогресивні технології та ін. [1, с. 164].

У зарубіжній літературі теоретичні та практичні аспекти ефективності діяльності міжнародних підприємств вивчені досить повно в роботах К. Адамса, П. Друкера, К. Кросса, Д. Нортон, Д. Сінка і ін. У вітчизняній науці дослідженням оцінки ефективності господарюючих суб'єктів займаються Г. Атаманчук, Р. Буркова, Г. Савіцкая, А. Шеремет, Т. Швецова, Н. Усенко й ін. Проте, методичні підходи до оцінки ефективності підприємств міжнародного бізнесу розроблені недостатньо. Сучасні методики оцінки ефективності часто обмежені використанням лише методів фінансового аналізу, чого явно недостатньо для обґрунтування управлінських рішень, націлених на підвищення ефективності роботи міжнародної компанії.

Метою виконаного дослідження стало вдосконалення методики оцінки поточної діяльності туристичної компанії ТОВ "ТЕЗ ТУР", як інструменту виявлення недоліків в системі управління підприємством і вироблення рекомендацій щодо поліпшення базових елементів цієї системи.

Міжнародний холдинг TEZ TOUR є одним з провідних туристичних операторів в Україні і лідером по відправці туристів з країн колишнього СРСР і Східної Європи. Сьогодні в асортименті продуктів TEZ TOUR представлені такі напрямки як: Австрія, Андорра, Болгарія, Бразилія, Греція, Домінікана, Єгипет, Іспанія, Італія, Куба, Мальдіви, Мексика, ОАЕ, Таїланд, Туреччина, Шрі-Ланка [2, с. 411].

Було виявлено, що організаційна структура ТОВ "Тез Тур" відноситься до лінійно-функціонального типу. Як відомо, така структура має ряд недоліків, головними з яких є складність взаємодії між підрозділами і довга процедура узгодження рішень, яка веде до слабкої адаптивності організації.

Однак найважливішим недоліком ТОВ "Тез Тур" виявилася відсутність департаменту стратегії – осередку вироблення корпоративної, функціональної та бізнес-стратегії компанії, які забезпечували б довгострокову ефективність її роботи.

Для формування довгострокового плану розвитку міжнародна компанія повинна мати чітку модель процесу стратегічного управління міжнародним бізнесом [3, с. 420]. ТОВ "Тез Тур" було запропоновано розробити алгоритм формування та реалізації стратегії, який включає ряд послідовних етапів:

- 1) Визначення типу стратегії міжнародного бізнесу: бізнес-стратегія або функціональна.
- 2) Формування цілей міжнародного бізнесу.
- 3) Аналіз внутрішнього і зовнішнього середовищ міжнародного бізнесу компанії.
- 4) Вироблення стратегії міжнародного бізнесу.
- 5) Формування плану реалізації стратегії міжнародного бізнесу.
- 6) Реалізація стратегії міжнародного бізнесу.
- 7) Контроль і оцінка виконаної стратегії міжнародного бізнесу. Після коригування 7-го етапу, алгоритм логічно може повернутися до 1-го етапу.

Виходячи з уже наявного у "Тез Тур" лідерства на традиційних ринках, була запропонована стратегія розширення збуту компанії на країни Європи. Було показано, що це дозволить суттєво збільшити число клієнтів і наростити суму прибутку даної міжнародної компанії.

Література:

1. Салиенко Н. Принципы организационных структур: механизм эффективного управления // Предпринимательство. – 2004. – № 4 – С. 156-168.
2. Бикташова Д.Л. Менеджмент в туризме, учебное пособие для студентов образовательных учреждений профессионального образования, обучающихся по специальности "Туризм". – М.: Альфа-М, 2010. – 411с.
3. Лысоченко А.А., Свиридов О.Ю. Теоретические основы стратегического управления: Учебник. – Ростов н/Д.: Содействие –XXI век, 2016. – 420 с.

НОВЕ РАЙОНУВАННЯ В УКРАЇНІ

*Глизнер С.В.,
аспірант кафедри політології
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Реформа децентралізації влади в Україні являється практично єдиною з реформ, якій вдається успішно реалізуватися на території нашої держави. Запорукою успішності даної реформи стало її своєчасне законодавче та нормативне забезпечення Верховною Радою та Кабінетом Міністрів України. Саме Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, новий Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад», зміни до профільного законодавства з питань місцевого самоврядування, бюджетного та податкового законодавства, а також Методика щодо порядку утворення об'єднаних територіальних громад стали основою реформи.

В рамках даної реформи в Україні постало завдання створити нову модель поділу на райони. Адже існуючі до цього часу райони були створені ще в УРСР 1923 р., шляхом укрупнення землеуправлінських одиниць. В Україні до цього часу діяв Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 12 березня 1981 р. № 1654-Х «Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР», який не відповідав Конституції України. До липня місяця в Україні діяло 490 районів, а це 490 районних рад, плюс 490 районних державних адміністрацій [2, 3]. Сьогодні з формуванням нової ефективної системи місцевого самоврядування базового рівня – спроможних громад більшість повноважень і ресурсів від районів (районних рад і районних державних адміністрацій) перейшли до громад.

Крім того, зі створенням об'єднаних територіальних громад і передачею їм повноважень виникла проблема з дублюванням функцій, особливо в тих районах, територія яких покрита однією громадою. Проте є і райони, на

території яких утворено декілька ОТГ. Таким чином, функції виконкомів громад і райдержадміністрації дублюються [5]. Насамперед це стосується освіти, первинної медицини, спорту, культури, агропромислового розвитку тощо. Адже громади на місцях краще знають, які підприємства на їхній території потребують певної державної допомоги. Координація цього питання з району лише посилює безлад.

У зв'язку з ситуацією, що склалася 1 липня 2020 року Комітет з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування рекомендував Верховній Раді прийняти Проект Постанови про утворення та ліквідацію районів № 3650.

Під час засідання Комітету Міністр розвитку громад та територій України Олексій Чернишов зазначив: «Утворення нових районів забезпечить відповідність системи адміністративно-територіального устрою районного рівня сучасним вимогам та європейським стандартам. Це також сприятиме визначенню обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування».

Уже 17 липня 2020 року Верховна Рада України прийняла Постанову «Про утворення та ліквідацію районів». Відповідно до Постанови в Автономній Республіці Крим та областях України утворено 136 нових районів [1]:

1) в Автономній Республіці Крим: Бахчисарайський район, Білогірський район, Джанкойський район, Євпаторійський район, Керченський район, Курманський район, Перекопський район, Сімферопольський район, Феодосійський район, Ялтинський район;

2) у Вінницькій області: Вінницький район, Гайсинський район, Жмеринський район, Могилів-Подільський район, Тульчинський район, Хмільницький район;

3) у Волинській області: Володимир-Волинський район, Камінь-Каширський район, Ковельський район, Луцький район;

4) у Дніпропетровській області: Дніпровський район, Кам'янський район, Криворізький район, Нікопольський район, Новомосковський район,

Павлоградський район, Синельниківський район;

5) у Донецькій області: Бахмутський район, Волноваський район, Горлівський район, Донецький район, Кальміуський район, Краматорський район, Маріупольський район, Покровський район;

6) у Житомирській області: Бердичівський район, Житомирський район, Коростенський район, Новоград-Волинський район;

7) у Закарпатській області: Берегівський район, Мукачівський район, Рахівський район, Тячівський район, Ужгородський район, Хустський район;

8) у Запорізькій області: Бердянський район, Василівський район, Запорізький район, Мелітопольський район, Пологівський район;

9) в Івано-Франківській області: Верховинський район, Івано-Франківський район, Калуський район, Коломийський район, Косівський район, Надвірнянський район;

10) у Київській області: Білоцерківський район, Бориспільський район, Броварський район, Бучанський район, Вишгородський район, Обухівський район, Фастівський район;

11) у Кіровоградській області: Голованівський район, Кропивницький район, Новоукраїнський район, Олександрійський район;

12) у Луганській області: Алчевський район, Довжанський район, Луганський район, Ровеньківський район, Сватівський район, Сєвєродонецький район, Старобільський район, Щастинський район (з адміністративним центром у селищі міського типу Новоайдар);

13) у Львівській області: Дрогобицький район, Золочівський район, Львівський район, Самбірський район, Стрийський район, Червоноградський район, Яворівський район;

14) у Миколаївській області: Баштанський район, Вознесенський район, Миколаївський район, Первомайський район;

15) в Одеській області: Березівський район, Білгород-Дністровський район, Болградський район, Ізмаїльський район, Одеський район, Подільський район, Роздільнянський район;

16) у Полтавській області: Кременчуцький район, Лубенський район, Миргородський район, Полтавський район;

17) у Рівненській області: Вараський район, Дубенський район, Рівненський район, Сарненський район;

18) у Сумській області: Конотопський район, Охтирський район, Роменський район, Сумський район, Шосткинський район;

19) у Тернопільській області: Кременецький район, Тернопільський район, Чортківський район;

20) у Харківській області: Богодухівський район, Ізюмський район, Красноградський район, Куп'янський район, Лозівський район, Харківський район, Чугуївський район;

21) у Херсонській області: Бериславський район, Генічеський район, Каховський район, Скадовський район, Херсонський район;

22) у Хмельницькій області: Кам'янець-Подільський район, Хмельницький район, Шепетівський район;

23) у Черкаській області: Звенигородський район, Золотоніський район, Уманський район, Черкаський район;

24) у Чернівецькій області: Вижницький район, Дністровський район, Чернівецький район;

25) у Чернігівській області: Корюківський район, Ніжинський район, Новгород-Сіверський район, Прилуцький район, Чернігівський район [1, 4].

Згідно з Постановою, межі районів встановлюються по зовнішній межі території сільських, селищних, міських територіальних громад, які входять до складу відповідного району.

Література:

1. Постанова Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>

2. <https://decentralization.gov.ua/news/columns/10655>

3. Реформування адміністративно-територіального устрою субрегіонального рівня (районів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/new-rayons>

4. Україна з новим адмінтерустроєм: парламент створив 136 нових районів та ліквідував 490 старих [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/12634>

5. Нові райони України: 15 відповідей на поширені запитання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/articles/2020/07/27/7260764/>

Філософські науки

ЕКУМЕНІЧНИЙ ДІАЛОГ, ЯК ЗАПОРУКА МІЖКОНФЕСІЙНОГО ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Кулакевич М. А.

аспірант факультету

історії, політології та національної безпеки

Науковий керівник: Борейко Ю. Г.

доктор філософських наук, доцент факультету

історії, політології та національної безпеки

Волинський національний університет у імені Лесі Українки

Актуальність екуменічного діалогу на сьогодні полягає в тому, що населення різних країн світу все більше стало дбати про свою релігійність. З'являється багато нових течій, зокрема християнських. Люди стали більш релігійними, тому проблема об'єднання різних релігійних рухів зараз набуває найбільшої актуальності. Особливо гостро проблема міжконфесійного діалогу стоїть в сучасній Україні. Розкол в Православ'ї, вплив закордонних релігійних центрів стали причиною протистояння між релігійними громадами. Після проведення Об'єднавчого собору 15 грудня 2018 анонсувалося об'єднання православних юрисдикцій в Єдину Помісну Православну Церкву, припинення ворожнечі та початок рівноправної співпраці для отримання Томосу про визнання Автокефалії українського право-

слав'я. На ділі ж розпочалися рухи за перехід громад до новоутвореної Церковної інституції, що породило боротьбу за храми, церковні будинки та інше майно між прихильниками та противниками зміни юрисдикції. Тільки міжконфесійний діалог між представниками новоутвореної Православної Церкви України та Української православної Церкви в єдності з Московським патріархатом на рівні керівництва Церков здатний примирити сторони конфлікту.

Метою даної роботи є релігієзнавчий та філософський аналіз міжконфесійного діалогу в сучасній Україні між різними релігійними спільнотами взагалі та православними юрисдикціями зокрема.

Релігійний фактор відіграє важливу роль у сучасних українських реаліях, пов'язаних із становленням нового суспільства в умовах постмайданної ситуації та воєнних дій. Політичне та геополітичне змагання за Україну виявило, що суб'єктами цієї боротьби є не лише український народ і українські церкви, але й зарубіжні політичні та церковні потуги. Від позиції Православних Церков із суспільно-політичних питань залежать настрої значної кількості українських православних віруючих. Канонічна єдність із Московською патріархією виявилася реальною причиною для того, щоб УПЦ зайняла нечітку позицію під час подій на Сході України. Водночас УПЦ КП та УАПЦ відкрито заявили про свою продержавну позицію та засудили анексію Криму й агресію Росії на Донбасі та об'єдналися в єдину Церкву - ПЦУ. Історичні виклики, нова хвиля міжконфесійного протистояння роблять гостро актуальним переосмислення трансформації процесів в українському православ'ї та ще раз підкреслюють необхідність міжконфесійного діалогу.

Україна віддавна є місцем зустрічі різних традицій християнства, а тому проблема єдності християн тут завжди була актуальною. У незалежній, демократичній Україні це питання стає щораз важливішим, оскільки наше суспільство, розділене політичними й міжконфесійними конфліктами, дуже потребує загальнохристиянської єдності та міжрелігійного порозуміння. Співпраця в межах екуменічного руху з соціальних питань не лише слугує зближенню деномінацій та окремих християн, а й поглиблює їхнє взаєморозуміння і прихильність один до

одного. Пошук єдності церкви екуменісти часто пов'язують із боротьбою за мир і соціальну справедливість у світі. Цілі співпраці християн різних церков і деномінацій можна по-різному інтерпретувати. Одні вбачають їх у «залучення в дужки» відмінностей і зосередженні уваги на тому, що об'єднує, інші – у співпраці з підготовки базису для доктринального зближення. Проте для самої соціальної діяльності відмінності в розумінні цілей співпраці не є принциповими, оскільки взаємодія суб'єктів не виключає, що кожен із них має свої наміри і цілі, але позитивно впливає на спільні зусилля. Наприклад, християнська співпраця у благодійних заходах для соціально незахищених верств населення має ціль – допомогти людям, отже, її інтерпретація – як прояв єдності чи як засіб винайдення єдності – тут не суттєва. Співпраця християн указує лише на існуючу толерантність між суб'єктами відносин, їхню близькість і відсутність гострих розбіжностей у суспільних позиціях [1; с 26-36].

Величезну роль у досягненні такої єдності мають відігравати засоби масової інформації, які формують громадську думку. Проте однобічне висвітлення релігійних процесів тими журналістами, які висвітлюють релігійні події чи пишуть на релігійні теми, не маючи при цьому елементарних знань про інші церкви та конфесії, лише сприяє поглибленню конфліктів. Тому життєво важливого значення для України набуває формування когорти релігійних журналістів, які мають такі знання і вміють висвітлювати релігійну правду[2;с. 37].

Різнобічне вивчення екуменізму дозволяє нам краще зрозуміти сучасне християнство і спрогнозувати подальші шляхи його розвитку і на основі його осмислити міжрелігійний діалог, від якого багато в чому залежить конфесійне майбутнє світової спільноти [3; с. 13].

Висновок: Таким чином, екуменічний рух не є однорідним феноменом в світовій релігійній спільноті, адже він має тенденцію до зміни в процесі свого розвитку і має регіональні особливості. Країни Європи демонструють релігійний плюралізм і толерантність між різними, навіть не християнськими, конфесіями. В Україні, яка оголосила курс на європейську інтеграцію, не можуть між собою знайти згоди представники однієї конфесії – Православ'я.

Тому саме для нас міжконфесійний діалог чи не єдиний засіб задля досягнення миру в сучасній Україні, яка знаходиться у стані війни де релігійний фактор відіграє не останню роль. Екуменічний діалог не лише веде до еволюції відносин між церквами і деномінаціями – від самотійного співіснування, конкурентної боротьби на ринку духовних послуг а й сам еволюціонує у взаємодії з секулярним громадянським суспільством.

Література:

1. Мартинюк Е. Екуменізм, конвергенція, єдність // Екуменізм і проблеми міжконфесійних відносин в Україні. – К. : Гносис, 2001. – С. 26–36.
2. Яроцький П. Екуменізм: стан, проблеми сучасного розвитку // Релігійна свобода: свобода релігії і національна ідентичність – світовий досвід та українські проблеми. Науковий щорічник. – 2002. – № 6. – С. 37–41.
3. Кочан Н. Екуменізм: до характеристики явища і поняття // Знаки часу: До проблеми порозуміння між церквами / Упор. Антонюк М, М. Маринович. – К. : Сфера, 1999. – С. 13–18.

УДК 346.9

Юридичні науки

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИТОРІВ В УКРАЇНІ

*Гориславська А.С.,
студентка Інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м.Київ, Україна*

Інвестування - одне з ключових понять сучасної економіки, так як воно відіграє величезну роль в забезпеченні швидкого і стабільного зростання виробництва та підтримує розвиток країни в цілому. Метою залучення іноземного інвестування є ефективне використання іноземних фінансових ресурсів, передової техніки та технологій, управлінського досвіду для розвитку, вдосконалення, а також інноваційної модернізації економіки країни.

Однак сьогодні є фактори, які знижують інвестиційну привабливість держави і можливість активного міжнародного співробітництва з зарубіжними інвесторами. Одним з таких факторів є недосконалість законодавчої бази. Щоб забезпечити ефективне здійснення своєї діяльності у певній державі, іноземному інвестору слід чітко розуміти, якою мірою він може покладатися на національне право цієї держави як на самодостатнє джерело відповідних гарантій. В Україні ж «клімат» для розвитку іноземних інвестицій знаходиться не на тому рівні, який дозволяв би відчувати інвестору себе захищено. Забезпечення стабільності умов діяльності іноземних інвесторів, а також дотримання відповідності правового режиму іноземних інвестицій нормам міжнародного права і міжнародній практиці інвестиційного співробітництва - важливе завдання держави, яке повинно реалізовуватися шляхом створення правового механізму забезпечення прав та законних інтересів іноземних інвесторів і захисту іноземних інвестицій, зокрема за допомогою чіткого визначення відповідної системи гарантій та їх неухильного дотримання.

Поєдинок В.В. пропонує використовувати єдине поняття *«гарантії прав та законних інтересів інвесторів»* та визначає його як систему господарсько-правових засобів, спрямованих на створення спеціальних можливостей реалізації та захисту прав та законних інтересів інвесторів з метою компенсації певних інвестиційних ризиків [1; с.16].

Законодавча база, яка регулює відповідне питання, розпочала формуватися з прийняттям у 1991 році *Закону України «Про інвестиційну діяльність»* (далі - Закон) в якому закріплені загальні положення щодо здійснення інвестиційної діяльності на території України. Однак, даний Закон носить більше декларативний характер і не містить реальних механізмів захисту. Так, наприклад, ч.1 ст.19 Закону передбачає наступне: *"Державні гарантії захисту інвестицій - це система правових норм, які спрямовані на захист інвестицій та не стосуються питань фінансово-господарської діяльності учасників інвестиційної діяльності та сплати ними податків, зборів (обов'язкових платежів)."* Однак, саме зобов'язання держави в наданні

фінансових пільг (податкових, митних) є найпривабливішим стимулом для інвесторів при виборі країни для вкладення інвестиційних коштів і основою для подальшої економічної діяльності суб'єкта господарювання. Про це ж свідчить і судова практика по відповідній категорії справ, оскільки більшість спорів пов'язані з питаннями оподаткування та помилками, які були допущені митними органами (наприклад, *Постанова Окружного адміністративного суду м. Києва № 2а-4168/09/267*). В той же час, норми Господарського Кодексу України не передбачають обмежень для застосування встановлених гарантій щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

У 1996 році було прийнято *Закон України «Про режим іноземного інвестування»*, який встановлює порядок та умови здійснення іноземного інвестування, права іноземних інвесторів та гарантії захисту цих прав. Серед останніх даним Законом передбачаються: 1) гарантії у разі зміни законодавства; 2) гарантії щодо примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та їх посадових осіб; 3) гарантії в разі припинення інвестиційної діяльності; 4) гарантії переказу прибутків, доходів та інших коштів, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій; 5) гарантії щодо компенсації та відшкодування збитків іноземним інвесторам внаслідок дій, бездіяльності або неналежного виконання державними органами України чи їх посадовими особами передбачених законодавством обов'язків щодо іноземного інвестора або підприємства з іноземними інвестиціями, відповідно до законодавства України. Однак, застосування закріплених механізмів практикується доволі нечасто. Більшість науковців пояснюють це тим, що діюче законодавство характеризується нестабільністю, невизначеністю та можливістю недотримання встановлених норм. Так, наприклад, Кац М.Р. підкреслює, що законодавство у сфері іноземного інвестування є досить некомфортним саме для іноземних інвесторів [2, с. 211]. Попельнюхов Р.В. звертає увагу на недієздатність закріплених гарантій прав і свобод інвесторів, а також низький рівень захисту [3, с. 27]. Інвестори самостійно або за допомогою кваліфікованих фахівців повинні продумати всі варіанти, аби максимально убезпечити свої інвестиції,

починаючи від вибору сфери інвестування і укладення контракту до відповідальності за його порушення і порядку розгляду спорів.

В контексті цього, Охотнікова О.М. пропонує розглянути можливість прийняття *Закону України «Про основи державного управління у сфері захисту іноземних інвестицій в Україні»*, який би визначив основні напрями державного управління у сфері захисту іноземних інвестицій, повноваження органів державного управління в цій галузі та закріпив чіткий організаційно-правовий механізм гарантування захисту іноземних інвестицій в Україні [4, с. 115]. Окреслена позиція є досить спірною, оскільки значна кількість нормативно-правових актів у цій сфері перешкоджає іноземному інвестору у ґрунтовному захисті своїх прав, особливо коли частина актів суперечить іншим. Враховуючи зазначене, я вважаю, що слід акцентувати увагу на вдосконаленні чинного інвестиційного законодавства.

На сьогоднішній день, для захисту прав та інтересів іноземних інвесторів більш стабільним та ефективним є міжнародне законодавство. Наприклад, *Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами*, укладена в 1965 році у Вашингтоні. Україна вона була ратифікована у 2000-му році і є невід'ємною частиною законодавчого масиву, що регламентує ці відносини. Однією з цілей Конвенції було створення Міжнародного центру по врегулюванню інвестиційних спорів, за допомогою якого передбачається вирішення спорів шляхом примирення і арбітражу, якщо його учасники нададуть свою письмову згоду. Документ покликаний, перш за все, захистити інтереси інвесторів і усунути ризики, пов'язані з втратою ними свого майна. Важливим нормативно-правовим актом у сфері гарантій інвестиційної діяльності також є *Сеульська конвенція 1985 р. про заснування багатостороннього агентства з гарантій інвестицій*, основна мета якого - стимулювання потоку інвестицій, особливо в країни, що розвиваються, доповнюючи таким чином діяльність Міжнародного банку реконструкції та розвитку. У даній Конвенції особлива увага приділяється страхуванню інвестицій, яке можна розглядати як один з видів гарантій, який в Україні не набув належного

поширення. Також слід зазначити про двосторонні угоди щодо захисту інвестицій (Україна - Японія, Нідерланди, Австрія, Великобританія і т.д.). Дані угоди спрямовані на визначення механізму інвестування, в якому особлива увага приділяється вирішенню виникаючих між інвестором і державою суперечок.

У 2020 році економічна ситуація в країні, та й загалом у цілому світі значно змінилася, враховуючи впровадження обмежувальних заходів у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції (*COVID-19*). У той же час прагнення до залучення інвестицій нікуди не зникло. Задля ефективного захисту прав іноземних інвесторів, впроваджені обмеження повинні бути пропорційними до заявленої мети, обґрунтованими та вводитися на недискримінаційних основах з прозорою комунікацією, аби мінімізувати кількість позовів у майбутньому. Окрім того, необхідно посилювати державну підтримку, зокрема шляхом впровадження податкових пільг, спрощення ліцензійної та реєстраційної систем, зниження рівня бюрократизації, забезпечення об'єктами суміжної інфраструктури, надання права на користування земельними ділянками для реалізації інвестиційних проектів тощо. Актуальним також залишається питання щодо можливості створення спеціалізованого суду для розгляду та вирішення інвестиційних спорів. Одна з головних передумов для його створення - забезпечення єдності судової практики, зокрема щодо питань захисту прав іноземних інвесторів.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що іноземні інвестиції є дуже значущим елементом для розвитку економіки України в цілому, однак, незважаючи на проголошення відповідних гарантій, в українському законодавстві досі проблемним аспектом залишається недостатня розробленість механізму правового захисту, оскільки більшість норм є застарілими та декларативними. Відповідно, сьогодні існує необхідність у вдосконаленні чинного інвестиційного законодавства, яке б забезпечило чіткий механізм застосування державних гарантій без будь-яких обмежень, з урахуванням балансу між необхідністю створення сприятливого інвестиційного клімату для іноземних інвестицій і необхідністю забезпечувати на належному рівні національні інтереси.

Література:

1. Поєдинок В. В. Правове становище інвестора як суб'єкта господарських відносин : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право, господарсько-процесуальне право» 2004. – 20 С.
2. Кац М.Р. Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України. Відкрита економіка. 2014. № 1. С. 209–212.
3. Попельнюхов Р.В. Інвестиційна привабливість економіки України (інвестиційний клімат). Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 21. С. 24–28.
4. Охотнікова О.М., Гафинець О.І. Роль державного управління в механізмі гарантій захисту іноземних інвестицій в Україні. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2013. № 5. С. 110–116.

УДК 342.734

Юридичні науки

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ З ЧИСЛА УЧАСНИКІВ АТО/ООС

Лука С.В.

магістр права

Деркаченко Ю.В.

к.ю.н., доцент кафедри права

Міжнародний науково-технічний університет

імені академіка Юрія Бугая

Існування поняття “ветеран” до 2014 року в Україні було асоційовано з поважного віку учасниками Другої світової війни та учасниками бойових дій на території інших держав (воїни-інтернаціоналісти, «афганці» тощо). Станом на 1 січня 2020 року в державі нараховується 1022903 ветерани війни, з них: 459655 учасників бойових дій; 312330 учасників війни; 140223 члени сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни; 9984 особи з інвалідністю внаслідок війни I групи; 55602 особи з інвалідністю внаслідок війни II групи; 44236 осіб з інвалідністю внаслідок війни III групи; 726 постраждалих учасників Революції Гідності; 38 осіб з особливими заслугами перед Батьківщиною; 25 батьків

померлої особи з особливими заслугами; 84 вдови (вдівця) осіб з особливими заслугами [15].

Аналізуючи стан справ по наданню правового захисту цій категорії громадян, ми стикаємось із тим, що чинне законодавство не спроможне встановити належний рівень соціальних гарантій, а задекларована реформа й дотепер не долає бюрократичного бар'єру. Воїни АТО/ООС наділені статусом та гарантіями рівня ветеранів інших війн, а різниця у потребах, враховуючи вікові пороги, не завжди відповідає запиту.

Проблемою сфери державного регулювання соціального захисту учасників бойових дій, ветеранів війни в свій час опікувались такі зарубіжні дослідники, як Ш. Авідор, Б. Опенхейм, А. Фаяла, А. Грін, Л. Ітжакі, Й. Шодерштром.

Серед вітчизняних науковців питання державного регулювання соціального захисту учасників АТО/ООС підіймали Л. М. Сіньова, О. Л. Корольчук, П. В. Ворона, М. В. Кравченко, В. А. Мацько, І. Л. Грабчук та ін.

Втім, окреслена проблема ще не була предметом спеціального дослідження, отже є актуальною.

На сьогоднішній день, в Україні підтримка ветеранам війни надається у формі пільг та послуг, що забезпечується 22 центральними органами виконавчої влади, які керуються у своїй діяльності 156 нормативно-правовими актами [15].

Правову основу соціального захисту та пенсійного забезпечення ветеранів війни та членів їх сімей складають: Конституція України [4], закони України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [5], «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист» [7], «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [8], «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» [9] тощо.

Попри те, що одне з найважливіших питань - надання статусу учасника бойових дій добровольцям, які брали участь в антитерористичній операції не менше ніж 30 календарних днів - було вирішене з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання статусу

та соціальних гарантій окремим особам із числа учасників антитерористичної операції» [11], залишається ще низка нерегульованих проблем щодо правового статусу ветеранів війни та осіб, на яких розповсюджується дія Закону.

В Україні не існує єдиного реєстру ветеранів війни, що унеможлиблює встановлення чіткої кількості осіб, які мають статус ветерана війни та можуть очікувати на державну підтримку. Відсутність уніфікованих даних щодо характеру проблем та потреб ветеранів війни нівелює можливість формування своєчасної адресної державної допомоги. Наявні реєстри не інтегровані між собою, тому підрахунок кількості ветеранів війни в Україні здійснюється в ручному режимі. Закон України «Про внесення зміни до статті 3-1 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [5] щодо Єдиного державного реєстру ветеранів війни» передбачає створення Єдиного державного реєстру ветеранів війни, призначеного для обліку інформації про ветеранів та членів сімей загиблих. Закон набрав чинності 1 березня 2019 року, однак реєстр досі не створений. У Законі України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» [13] кошти на створення реєстру не передбачено.

Ще одним важливим нормативом має стати закріплення правового статусу та встановлення соціальних гарантій особам, які були незаконно позбавлені волі внаслідок збройної агресії Російської Федерації, зокрема військовополоненим, заручникам та «в'язням Кремля».

Крім того, потребує врегулювання питання надання відпусток військовослужбовцям під час особливого періоду, виплати одноразової грошової допомоги особам з інвалідністю внаслідок війни та запровадження ефективних механізмів для реалізації військовослужбовцями своїх виборчих прав, врегулювання питання надання статусу членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни та вдосконалення системи соціального захисту ветеранів війни та військовослужбовців відповідно до їхніх потреб.

Щодо пільгового проїзду, то збільшення кількості ветеранів з початку АТО/ООС загострило проблему пільгових перевезень, регламентованих діючим законодавством. Перш за все, не унормовані фінансові зобов'язання, які

виникають у держави перед муніципальними/міськими та приватними/ між-міськими перевізниками. Прийняття відповідних змін змогло б забезпечити належний соціальний захист, сприяло б покращенню умов їх життя та зняло б соціальне напруження серед населення, що виникло після прийняття Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» № 76-VIII [14].

Механізм нормативно-правового характеру показує взаємодію складових сегментів загальної системи державного регулювання, утворює потрібне правове поле, тому вимагає детального удосконалення та вивчення, погодження з міжнародними стандартами та європейськими практиками.

Отже, для того, щоб зрозуміти головну сутність загальних механізмів регулювання державного соціального захисту учасників АТО/ООС, відмітимо, що знаковим важелем є проведення аналізу понять «регулювання», «державне регулювання», «механізми державного регулювання».

Ці поняття по-різному визначені в наукових джерелах. Наприклад, в адміністративному праві «механізми державного регулювання» визначають як певний адміністративно-правовий метод або як «управлінська функція, чи певний засіб реалізації функцій управління».

Серед основних особливостей ресурсного механізму регулювання соціального захисту учасників АТО/ООС з боку держави, на наш погляд, слід визначити п'ять основних механізмів його структури: фінансово – економічний (податки, міжбюджетні трансферти, субвенції державного бюджету, фінансові плани, господарська діяльність, капіталізація, міжнародна технічна допомога), комунікаційний, науково-прикладний, кадровий та матеріальний.

Також, на нашу думку, є потреба в застосуванні класифікації методів державного регулювання з позиції утворення приписів/умов. Це, насамперед, правові методи та відповідні інструменти (правові норми, нормативно-правові акти обов'язкові до виконання), організаційно-правові або адміністративні методи та відповідні інструменти (доручення, резолюції, розпорядження, рішення керівників органів державного управління, накази, статuti, положення тощо).

І насамкінець, враховуючи задекларовану децентралізацію публічної влади, розв'язання проблем учасників АТО/ООС доцільно вирішувати саме на базовому рівні, тобто у територіальній громаді, де вони мешкають або перебувають на реабілітації чи лікуванні.

Отже, державне регулювання соціального захисту учасників АТО/ООС полягає в необхідності розробки нормативно-правової бази, приведеної до стандартів міжнародного права, формуванні стратегії, нагляду та контролю.

Література:

1. Ветлинський С. О. Соціальний захист військовослужбовців в умовах проведення антитерористичної операції. Ефективність державного управління. 2016. Вип. 4. С. 198-205.

2. Вишновецька С. В. Основні теоретичні підходи до поняття соціальної безпеки. Правове забезпечення соціальної безпеки в умовах євроінтеграційних процесів: тези допов. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 26 жовт. 2018 р.) С. 14-17

3. Дацюк І. П. Механізми соціального захисту військовослужбовців у трансформаційному суспільстві : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / І.П. Дацюк ; Донец. держ. ун-т упр. Донецьк, 2010. 20 с.

4. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. №30. 141 с. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>

5. Про статус ветеранів війни, гарантії соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 45, ст.425.

6. Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України та членів їхніх сімей: Закон України від 15.06.2004 № 1763-IV; URL.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1763-15>

7. Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний

захист: Закон України від 24.03.1998 № 203/98-ВР. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203/98-%D0%B2%D1%80>

8. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV // Відомості Верховної Ради України, 2003, №№ 49-51, ст. 376 URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>

9. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 09.04.1992 № 2262-XII // Відомості Верховної Ради України, 1992, № 29, ст.399

10. Про комісії для розгляду питань, пов'язаних із встановленням статусу учасника війни, відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»: Кабінет Міністрів України; Постанова від 26.04.1996 № 458; URL.: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/458-96-%D0%BF>

11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання статусу та соціальних гарантій окремим особам із числа учасників антитерористичної операції: Закон України від 4 грудня 2019 року № 329-IX // Відомості Верховної Ради України, 2020, № 13, ст.67; URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-20#Text>

12. Про затвердження Порядку надання статусу інваліда війни особам, які отримали інвалідність внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення: постанова Кабінету Міністрів України, Порядок від 08.09.2015 № 685; URL.: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/685-2015-%D0%BF>

13. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон України від 14.11.2019 № 294-IX // Відомості Верховної Ради , 2020, № 5, ст.31; URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text>

14. Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України: Закон України від 28.12.2014 № 76-XIII // Відомості Верховної Ради, 2015, № 6, ст.40; URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-19#Text>

15. Про попередній звіт Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань правового статусу ветеранів війни за шість місяців діяльності: постанова Кабінету Міністрів України, Попередній звіт від 03.06.2020 № 659-IX; URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/659-IX?fbclid=IwAR2vIMYF0To-VznQJGjwmvDPdmabmHJcWIN8WmOtwD4QayTJaV6iy20n1T70#Text>

16. Юридична сотня [Паспорт бюджетної програми «Заходи із психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації учасників антитерористичної операції та забезпечення постраждалих учасників АТО санаторно-курортним лікуванням» URL.: <https://docs.google.com/document/d/18x27RqAcaSTmtlQZNRa>

17. Адміністративне право: підручник / [Ю.П. Битяк та ін.] ; за заг. ред. проф. Ю. П. Битяка [та ін.] ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків, 2010. 624 с.

УДК 347

Юридичні науки

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА НОТАРІУСА

Перерва А.О.

студентка юридичного факультету

Науковий керівник: Щербина Євген Миколайович

доцент кафедри цивільного, трудового та

господарського права, к.ю.н., доцент

Дніпровський національний університет ім. О. Гончара

м. Дніпро, Україна

Існує ряд професій, що безпосередньо пов'язані з необхідністю постійного спілкування з людьми, вони потребують цілої низки деталізованих норм, які могли б забезпечити моральні вимоги до професійної поведінки. Такі фахівці зобов'язані більше, ніж інші, спиратись на загальноприйняті норми моралі, мати не лише комплекс спеціальних навичок та вмінь, але й особливі моральні якості, які дають їм змогу стати повноцінними фахівцями.

Питання професійної етики займає досить значне місце саме в діяльності нотаріусів, оскільки до них висуваються високі вимоги, як до спеціаліста з

точки зору особистісних якостей, а також поведінки в поза робочий час. Як особи вільної юридичної професії нотаріуси незалежно від того працюють вони індивідуально чи у складі професійних об'єднань мають певні обов'язки. Сукупність цих обов'язків становить зміст професійної етики нотаріуса.

Виходячи з того, що етика – це сукупність норм поведінки представників будь-якої професії, то професійною етикою нотаріусів слід визнати сукупність правил поведінки нотаріусів у їх взаємовідносинах із заінтересованими особами, що до них звернулися.

Хочу звернутися до законодавства, а саме до статті 5 Закону України «Про нотаріат», яка і зобов'язує нотаріуса дотримуватися правил професійної етики.

Основні принципи нотаріальної етики були затверджені Асамблеєю нотаріатів-членів Міжнародного союзу нотаріату (МСЛН) в 2004 році. Вони стосуються відповідної професійної підготовки, організації належного функціонування нотаріальної контори, відносин з колегами та професійними органами, заборони реклами, дотримання професійної таємниці тощо. У розвиток цих правил МСЛН у 2013 році прийняв документ «Етика та правила організації нотаріату», який є універсальним набором правових та етичних норм для визначення напрямків діяльності нотаріатів, що входять до складу МСЛН.

«Етика є необхідним і обов'язковим елементом для здійснення нотаріальної функції, – говориться у преамбулі цього документу. – Своєю бездоганною поведінкою з точки зору етики нотаріус повинен розвивати громадські та соціальні функції, що необхідні для забезпечення суспільства перевагами надійного превентивного правосуддя».

Наразі діють Правила професійної етики нотаріусів України, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 4 жовтня 2013 року № 2104/5. А черговим З'їздом нотаріусів України 20 квітня 2018 року було затверджено Кодекс правил професійної етики нотаріуса, прийняття якого очікував і Міжнародний союз нотаріату (МСЛН).

У Правилах закріплені такі основні принципи професійної поведінки нотаріуса:

1. Незалежність. Специфіка цілей і завдань нотаріату вимагає за необхідну умову належного здійснення нотаріальної діяльності, максимальної незалежності нотаріуса, свободи від будь-якого впливу чи тиску, неправомірного втручання у його діяльність. З метою дотримання цього принципу в своїй професійній діяльності нотаріус зобов'язаний протистояти будь-яким незаконним спробам посягання на його незалежність.

2. Законність. У своїй професійній діяльності нотаріус зобов'язаний дотримуватися чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності, застосовувати всі свої знання і професійну майстерність для належного захисту прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб.

3. Об'єктивність та неупередженість. Нотаріус зобов'язаний здійснювати свою професійну діяльність відповідно до законодавства і принесеної присяги та бути неупередженим при вчиненні нотаріальних дій.

4. Конфіденційність. Розголошення відомостей, що становлять нотаріальну таємницю, заборонено за будь-яких обставин, окрім випадків, встановлених Законом України «Про нотаріат».

5. Добросовісність. Зважаючи на суспільну значущість і складність професійних обов'язків нотаріуса, від нього вимагається високий рівень професійної підготовки, фундаментальне знання чинного законодавства, практики його застосування, опанування тактики, методів і прийомів нотаріальної діяльності.

6. Чесність. У своїй професійній діяльності нотаріус повинен бути чесним і порядним; не вдаватися до омани, погроз, шантажу, підкупу, використання складних матеріальних чи особистих обставин інших осіб або інших протизаконних засобів для досягнення своїх професійних чи особистих цілей.

7. Повага до професії. Усією своєю діяльністю і поведінкою нотаріус повинен стверджувати повагу до нотаріальної професії, її сутності і призначення, сприяти збереженню та підвищенню її престижу.

8. Культура поведінки. Дбаючи про престиж своєї професії, нотаріус мусить забезпечувати високий рівень культури поведінки, поводитися гідно,

стримано, зберігати самоконтроль і витримку, мати пристойний зовнішній вигляд.

Професійно-етичні правила поведінки нотаріуса, полягають в тому, що у відносинах з іншими нотаріусами та нотаріальною спільнотою нотаріус зобов'язаний:

1. Будувати свої стосунки на принципах взаємоповаги, довіри та професійної взаємодії, виявляти коректність і доброзичливість.

2. Ставитися до колег по юридичній професії з повагою, довірою та в душі доброзичливого співробітництва.

3. Підтримувати сприятливий морально-психологічний клімат у нотаріальній конторі та нотаріальному співтоваристві в цілому, уникати проявів шкідливих звичок і особливостей поведінки, які можуть образити людську гідність і негативно сприйматися оточенням.

4. Демонструвати чемність, вміння володіти собою та повагу до колег, сторін чи сторони правочину, не застосовувати ворожі, образливі слова та заяви при спілкуванні.

5. Бути ввічливим і тактовним, інформуючи своїх колег з питань, які можуть вплинути на їх роботу, потенційних професійних труднощів та інших проблем, що вимагають професійної солідарності.

6. Достовірно і оперативно відповідати на звернення та запити колег, що стосуються професійної діяльності.

7. Надавати допомогу і передавати професійний досвід молодим нотаріусам у межах корпоративної професійної солідарності й турботи про престиж професії та нотаріальної спільноти.

Висновки. Насамперед нотаріус має глибоко усвідомлювати, що свою місію він виконує, будучи наділений високою довірою суспільства і держави, а тому йому мають бути притаманні такі риси, як висока порядність, чесність, безкорисливість та об'єктивність. Специфічною рисою діяльності нотаріуса є також повсякденне зіткнення з найрізноманітнішими життєвими ситуаціями,

що вимагає знання психології, вміння розібратись у складних обставинах, розбірливо і переконливо роз'яснити суть та наслідки вчинюваних нотаріальних дій. Поведінка нотаріуса ж відіграє важливу роль, бо це стосується престижу та авторитету його професії. Саме висококваліфіковані нотаріуси, які мають висок правосвідомість, чітке розуміння своєї відповідальності, здатні ефективно впливати на зміцнення законності та правопорядку в державі. Необхідність виконання нотаріусами цих важливих завдань ставить перед ними особливо високі вимоги до особистих якостей.

Література:

1. Правила професійної етики нотаріусів України, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 4 жовтня 2013 року № 2104/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0424-13#Text>
2. Закон України «Про нотаріат» від 08.08.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>

УДК: 343

Юридичні науки

ЗАЛУЧЕННЯ ЕКСПЕРТА НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

*Пилипчук Є.Ю.,
здобувач вищої освіти другого рівня,
Навчально-науковий інститут права
Національний університет водного господарства
та природокористування,
м. Рівне*

Анотація. В ході розслідування більшості кримінальних правопорушень, виникає необхідність застосування передових досягнень науки і техніки під час досудового розслідування, що є запорукою успішного виконання завдань кримінального судочинства. Саме застосування експертних досліджень визначається чіткою пізнавальною спрямованістю на розкриття кримінального правопорушення, виявлення причетних до нього осіб, встановлення відповідно

до предмета доказування обставин події. Експертиза призначається тільки у тому випадку, коли в цьому дійсно є необхідність, коли без відповіді експерта на поставлені досудовим розслідуванням питання неможливо встановити істину у кримінальному провадженні.

Ключові слова: кримінальне провадження, досудове розслідування, докази, експертиза, висновок експерта.

Одним із завдань кримінального провадження, визначених ст. 2 Кримінально процесуального кодексу України (далі - КПК України), виступає забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Виконання вказаного завдання передбачає встановлення винуватості або невинуватості особи на підставі законного, обґрунтованого та вмотивованого кінцевого процесуального рішення, вагомою умовою ухвалення якого є визначення наявності або відсутності фактів та обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Встановлення таких фактів та обставин здійснюється шляхом кримінального процесуального доказування, що полягає у збиранні, перевірці й оцінці доказів (ч. 2 ст. 91 КПК України). Доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК України порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню (ч. 1 ст. 84 КПК України).

Функціональним призначенням досудового розслідування, як стадії кримінального провадження, що починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів

медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, є підготовка і забезпечення всебічного, повного та об'єктивного судового розгляду.

Під час проведення експертизи, на відміну від інших процесуальних дій, факти, що мають істотне значення для кримінального провадження, можуть встановлюватися за відсутності прокурора, слідчого чи суду. Ця особливість дозволяє пояснити, чому законодавець встановив низку додаткових процесуальних гарантій, дотримання яких покликано сприяти достовірному, повному й об'єктивному встановленню фактів експертом та всебічній перевірці його висновків прокурором, слідчим, судом. Експертиза призначається тільки у тому випадку, коли без відповіді експерта на поставлені досудовим розслідуванням питання неможливо встановити істину у кримінальному провадженні. Водночас зазначено, що неприпустимо призначати експертизу для вирішення питань, що потребують таких спеціальних знань, які не виходять за межі професійної підготовки слідчого, прокурора або судді, тобто на вирішення експерта не ставляться питання правового характеру.

Закон України «Про судову експертизу» [2] визначає, що судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла, об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду. Відповідно до ч. 1 ст. 242 Кримінального процесуального кодексу України експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання.

Експертом у кримінальному провадженні згідно з ч. 1 ст. 69 КПК України є не просто особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, вона повинна мати право відповідно до ЗУ «Про судову експертизу» [2] на проведення експертизи, а також їй має бути доручене таке дослідження. Зазначене зумовлює те, що висновок експерта може стати

доказом тільки в разі компетентного підходу до дослідження особою, яка має відповідні знання, освіту, допуск до проведення такого роду досліджень.

Статтею 243 КПК України встановлено спеціальний порядок залучення експерта: 1) експерт залучається у разі наявності підстав для проведення експертизи за дорученням сторони кримінального провадження; 2) сторона захисту має право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, у тому числі обов'язкової; 3) експерт може бути залучений слідчим суддею за клопотанням сторони захисту.

Клопотання розглядається слідчим суддею місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, не пізніше п'яти днів із дня його надходження до суду. Слідчий суддя за результатами розгляду клопотання самостійно визначає експерта, експертів або експертну установу, якій необхідно доручити проведення експертизи, якщо особа, яка звернулася з клопотанням, доведе наявність підстав для її проведення (ч. 6 ст. 244 КПК України). Водночас суд має право своєю ухвалою доручити проведення експертизи експертній установі, експерту або експертам незалежно від наявності клопотання, якщо суду надані кілька висновків експертів, які суперечать один одному, а допит експертів не дав змоги усунути виявлені суперечності (п. 1, 3 ч. 2 ст. 332 КПК України).

Вимоги до оформлення клопотання зазначені у ч. 2 ст. 244 КПК України: 1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання; 2) правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; 3) виклад обставин, якими обґрунтовуються доводи клопотання; 4) експерт, якого необхідно залучити, або експертна установа, якій необхідно доручити проведення експертизи; 5) вид експертного дослідження, що необхідно провести, та перелік запитань, які необхідно поставити перед експертом.

Стороною захисту до клопотання також додаються: копії матеріалів, якими обґрунтовуються доводи клопотання; копії документів, що підтверджують неможливість самостійного залучення експерта.

У випадку призначення експертного дослідження вимоги до оформлення матеріалів визначаються Інструкцією, затвердженою Наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 [3], в якій про призначення експертного дослідження (залучення експерта) зазначаються такі дані: місце й дата винесення постанови чи ухвали; посада, звання та прізвище особи, що призначила експертизу (залучила експерта); назва органу, що призначив експертизу; назва справи та її номер; обставини справи, які мають значення для проведення експертизи; підстави для призначення експертизи; прізвище експерта або назва експертної установи, експертам якої доручається проведення експертизи; питання, які необхідно вирішити експертові; перелік об'єктів, що підлягають дослідженню (у тому числі порівняльних зразків та інших матеріалів, направлених експертові, або посилання на такі переліки, що містяться в матеріалах справи); інші дані, які мають значення для проведення експертизи.

Ухвала слідчого судді про відмову в задоволенні клопотання про призначення судової експертизи оскарженню не підлягає, чим фактично порушується вимога ч. 4 ст. 38 КПК України, згідно з якою орган досудового розслідування зобов'язаний застосовувати всі передбачені законом заходи для забезпечення ефективності досудового розслідування [3, с. 70]. У разі задоволення клопотання про призначення судової експертизи слідчий суддя або суд одноособово визначає експерта чи експертну установу, якій доручається проведення відповідного експертного дослідження, а ініціатор клопотання зобов'язаний вказати вид експертного дослідження та перелік запитань, які необхідно дослідити. Але ні в Законі України «Про судову експертизу» та КПК України не передбачено критеріїв, за якими слідчий суддя чи суд повинні визначати експертну установу для проведення експертного дослідження. Такі критерії наведені у п. 1.6 Інструкції [3], де зазначено, що експертизи та дослідження проводяться експертними установами за зонами регіонального обслуговування згідно з Переліком регіональних зон обслуговування науково-дослідними установами судових експертиз Міністерства юстиції України. Водночас може виникнути ситуація, коли стороною обвинувачення вже

призначалося експертне дослідження в цій експертній установі, однак залучений експерт, на думку сторони захисту, надав неповний чи неправильний висновок.

Відповідно до ст. 7-1 Закону України «Про судову експертизу» підставою проведення судової експертизи є відповідне судове рішення чи рішення органу досудового розслідування, або договір з експертом чи експертною установою — якщо експертиза проводиться на замовлення інших осіб. Тобто з аналізу цієї норми виходить, що орган досудового розслідування та інші особи (наприклад адвокат) мають право самостійно залучати експерта для проведення експертного дослідження у кримінальному провадженні. У цьому випадку не зрозуміло, як буде діяти суд, якщо кожна зі сторін, звернувшись до експертної установи, отримає свій висновок судової експертизи, які будуть суперечити один одному або навіть окремі положення чи окремі відповіді не співпадатимуть, а допит експертів не дав змоги усунути суперечності. Призначення ще однієї експертизи відповідно до ст. 332 КПК України призведе до затягування процесу.

Вимога щодо залучення для проведення судово-медичної та судово-психіатричної експертизи виключно державної спеціалізованої установи поширюється лише на види експертиз, передбачені в ч. 2 ст. 242 КПК України, що є цілком логічною. Однак є зауваження щодо проведення окремих видів криміналістичної судової експертизи виключно державною спеціалізованою установою. На мою думку можуть бути проведені недержавною установою, наприклад, лінгвістична експертиза усного мовлення; експертиза матеріалів, речовин та виробів; експертиза нашарувань на одязі чи взутті; наявності шкідливих речовин (пестицидів) у навколишньому середовищі; речовин хімічних виробництв та спеціальних хімічних речовин; харчових продуктів; сильнодіючих і отруйних речовин [3]. Якщо в ній є відповідні спеціалісти, обладнання, технології, і це право буде доведено при отриманні відповідного дозволу. Це тільки розвантажить державні установи, створить здорову конкуренцію і надасть право вибору слідчому, прокурору, суду, стороні захисту при виборі та призначенні експертизи.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що залишаються актуальними

питання, пов'язані з порядком призначення судових експертиз, визнанням висновків експертів доказами у конкретному кримінальному провадженні, змістом судово-експертної діяльності на сучасному етапі її розвитку. Це означає, що відповідні норми вітчизняного законодавства, що регламентують порядок залучення експерта на стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні, потребують свого подальшого вдосконалення.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України : від 13.04.2012 № 4651-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
3. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 93/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

УДК 347.1

Юридичні науки

МІСЦЕ АДВОКАТУРИ В СИСТЕМІ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Халімон В.Ю.,

студент юридичного факультету

Науковий керівник:

Щипанова О.О.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

Стаття 59 Конституції України гарантує кожному право на професійну правничу допомогу і, що є надзвичайно важливим у контексті побудови правової, соціальної та демократичної держави, у випадках, передбачених законом, ця

допомога надається безоплатно. Забезпечення права особи на правову допомогу покладається на нашу державу і через ратифіковані Верховною Радою України міжнародно-правові договори. Наприклад, ст. 11 Загальної декларації прав людини та п. 3 (с) ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Аналогічна норма закріплена у п. 4 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. За таких умов надзвичайно важливим є створення таких умов, за яких кожна особа мала б реальну спроможність скористатися професійною правовою допомогою у випадку звинувачення її у вчиненні кримінального проступку. В Україні така можливість гарантується через систему безоплатної вторинної правової допомоги важливим елементом якої є адвокатура.

Окремі аспекти загальнотеоретичних проблем визначення місця адвокатури в системі безоплатної вторинної правової допомоги розкриваються у роботах О. М. Бандурки, А. М. Бірюкової, Т. В. Варфоломеевої, В. Г. Гончаренка, О. Л. Жуковської, М. І. Сірого, В. П. Шибіко тощо. Незважаючи на численні дослідження, присвячені правовій допомозі, питання про роль та місце адвокатури в системі безоплатної вторинної правової допомоги є досі дискусійним, що і зумовило обрання даної теми для написання тез доповідей.

Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 2 червня 2011 р. № 3460-VI визначає безоплатну вторинну правову допомогу як вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя [1].

Слід зазначити, що на відміну від безоплатної первинної правової допомоги, право на яку мають усі, безоплатна вторинна правова допомога має чітко окреслене коло суб'єктів, так званих, соціально вразливих категорій населення. Для отримання вторинної правової допомоги особа має звернутися до центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги та підтвердити свою належність до однієї з категорій, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу. Така державна політика в першу чергу спрямована на забезпечення та гарантування прав тих осіб, які з певних причин не в змозі звернутися за професійною правничою допомогою самостійно для захисту своїх прав та інтересів.

Суб'єктами надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні є центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги та адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу.

У Принципах і керівних настановах щодо доступу до правової допомоги у системі кримінального правосуддя ООН викладені конкретні рекомендації державам щодо того, як створити та забезпечувати ефективну систему правової допомоги. Вирішальне значення при цьому має незалежність як адвокатів, які надають безоплатну правову допомогу, так і органів, які відповідають за її забезпечення. Безоплатна вторинна правова допомога має гарантуватися всім особам, які обвинувачуються або підозрюються у вчиненні злочину, незалежно від характеру конкретного злочину; подеколи можуть знадобитися спеціальні заходи для забезпечення ефективного доступу до безоплатної вторинної правової допомоги певним групам осіб з особливими потребами [2].

Забезпечення незалежності адвокатів у процесі надання безоплатної вторинної правової допомоги проявляється через надання професійної правничої допомоги на підставі довгострокових цивільно-правових договорів (контрактів) та на підставі короткострокових цивільно-правових договорів на ведення окремих справ. При цьому, надзвичайно важливим з точки зору забезпечення професійності є той факт, що укласти будь-який з двох варіантів контракту може лише той адвокат, який включений до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, після проходження спеціалізованого конкурсу.

Конкурс з відбору адвокатів, які залучаються для надання безоплатної вторинної правової допомоги, проводиться у два етапи і має на меті відібрання максимально спроможних, кваліфікованих та цілеспрямованих професіоналів-правників через аналіз критеріїв оцінювання. Серед критеріїв оцінювання: стаж адвокатської діяльності, наявність або відсутність застосування до адвоката дисциплінарних стягнень, результат проходження дистанційного курсу, мотивація до надання безоплатної правової допомоги, комунікабельність, емоційна врівноваженість, вміння представити приклади надання адвокатом правової допомоги [3].

Окрім того, своєрідний фільтр адвокати проходять і після включення до

Реєстру адвокатів, які надають безоплатну правову допомогу, оскільки під час під час призначення адвоката до конкретної справи обов'язково мають бути враховані його спеціалізація, досвід роботи, навантаження та складність справ, у яких адвокат бере участь. Такий підхід з одного боку, можна розглядати як гарантію професійності, оскільки за таких умов, кожна особа, яка має право на безоплатну вторинну правову допомогу, отримує її у повному та кваліфікованому обсязі, а з іншого боку є способом захисту адвоката від надмірного розпорошення, яке може негативно вплинути на якість роботи.

Слід зазначити, що як за роботу на підставі довгострокових контрактів, так і за працю на підставі короткострокових контрактів адвокат окрім оплати має також право і на відшкодування витрат. За статистичними даними Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Донецькій та Запорізькій областях за 2019 р. вище вказані області отримали найбільшу суму розподілу видатків в розрізі областей, центрів та адвокатів, а саме 21423787, 17 грн. При цьому, відзначимо високі показники серед кількості прозвітованих доручень (8659) та кількості прийнятих актів/ розрахунків (12008) [4].

Досліджуючи місце адвокатури в системі безоплатної вторинної правової допомоги, можна також звернутися до декількох концепцій розвитку адвокатури у цій галузі:

1) нігілістична – заперечує публічне значення діяльності адвокатури; адвокат розглядається як цинічний і корисливий тлумач норм права, який просто заробляє на чужих проблемах;

2) статична – визначає, що адвокатура є частиною державного апарату, який служить тій меті, що й обвинувачення, оскільки обидві сторони покликані встановлювати істину у справі та здійснювати правопросвітницький вплив на населення;

3) підприємницька – це об'єднання осіб, які надають юридичні послуги на підприємницькій основі;

4) соціальна – розглядає адвокатуру як специфічний суспільний інститут, який покликаний забезпечувати професійну підтримку громадянина при

спілкуванні з державою та іншими громадянами, особливо при зверненні до правосуддя [5].

Така класифікація свідчить про різноплановий підхід у наукових правничих колах до проблематики місця адвокатури у безоплатній правовій допомозі, однак основною практичною метою діяльності адвокатів є надання професійної правничої допомоги та захист прав та інтересів соціально вразливих категорій населення.

Таким чином, діяльність адвоката у системі безоплатної вторинної правової допомоги можна розглядати з позиції поєднання двох інтересів – публічного та суспільного (громадського). Задоволення публічного інтересу відбувається через реалізацію Україною як соціальною державою можливості захисту прав та законних інтересів соціально вразливих категорій населення. Задоволення суспільного інтересу відбувається шляхом співпраці адвоката з особою, яка має право на безоплатну правову допомогу, яка побудована на принципах дотримання правил адвокатської етики та принципі незалежності адвоката від держави. Роль адвоката у системі безоплатної вторинної правової допомоги полягає не тільки у задоволенні інтересів однієї конкретної особи, а й у забезпеченні дотримання принципу змагальності судового процесу, принципу диспозитивності, принципів законності та верховенства права.

Література:

1. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 2 червня 2011 р. № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text> (дата звернення: 20.08.2020).

2. Вільчик Т. Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України : дисертація д-ра юр. наук : 12.00.10 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 490 с. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Vilchik/d_Vilchik.pdf (дата звернення: 20.08.2020).

3. Про затвердження Порядку оцінювання адвокатів за результатами конкурсу відбору адвокатів, які залучаються для надання безоплатної вторинної

правової допомоги, та форм документів, що використовуються під час його проведення : наказ Міністерства юстиції України від 13.11.2017 р. № 3552/5. URL: <http://legalaid.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/nakaz-moj-poriadok-otsinky-2.pdf> (дата звернення: 20.08.2020).

4. Інформація про оплату послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу. *Регіональний центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Донецькій та Запорізькій областях* : веб-сайт. URL: <https://www.legalaid.gov.ua/informatsiya-pro-oplatu-poslug-ta-vishkoduvannya-vytrat-advokativ/> (дата звернення: 20.08.2020).

5. Калинюк С. С. Інститут адвокатури в механізмі реалізації права людини і громадянина на правову допомогу: конституційно-правовий аспект : дисертація канд. юр. наук : 12.00.02 / Ужгородський національний університет. Ужгород, 2015. 203 с. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/8485> (дата звернення: 20.08.2020).

